

“TÜRKİYE’DE YENİ DEVLET: DEĞİŞEN NE?”

27. Adalet ve Demokrasi Haftası, 26 OCAK 2020

YAYED OTURUMU

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Değerli katılımcılar, değerli panelistler hoş geldiniz. 27. Adalet ve Demokrasi Haftası’nın bu oturumunu açıyorum, açarken de, hem Uğur Mumcu’yu, hem Muammer Aksoy’u saygı ile anıyorum. Bu “Adalet ve Demokrasi Haftası”, onları ve demokratik mücadelelerini anmak adına sürdürülüyor. Onların anısını canlı tutmak, taze tutmak, hepimizin görevi diye düşünüyorum.

Bu oturumda üç konuşmacımız olacak; daha önce size sunulandan biraz farklı olarak konuşma sırasını şöyle düşündük: Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ilk sunuşu yapacak, en genel çerçeve onun sunuşunda olduğu için. Daha sonra sevgili Ali Rıza Aydın konuşacak, onun konuşması da ikinci sırada, Prof. Dr. Ali Murat Özdemir üçüncü sırada konuşacak. Konuşmacıları ayrıca takdim etmeyeceğim, az çok tanıyorsunuz diye özgeçmişlerini sunmayacağım, ama şu kadarını söyleyeyim Ersin Kalaycıoğlu Sabancı Üniversitesi’ndendir; İstanbul’dan buraya sırf bu panel için geldi, kendisine teşekkür ederiz. Ali Murat Özdemir, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesinden geliyor. Ali Rıza Aydın, bir çok rolü oldu, Sayıştay Denetçiliğinden Anayasa Mahkemesi Raportörlüğüne kadar; şu anki görevi bakımından TKP’nin Genel Başkanı pozisyonunda kendisi, bu bilgiyi de sizlerle paylaşmış olayım.

Burada katıldığımız oturumu YAYED ve UM-AG’in ortak bir etkinliği olarak görmemiz mümkün. Bir iki dakikanızı ben alayım izninizle. “Türkiye’de Yeni Devlet: Değişen Ne?” genel başlığını verdik bu panele. Biliyorsunuz Türkiye’de 2002’den sonra yeni bir siyasal süreç başladı ve bu süreç değişmeyen bir iktidar biçimi olarak Türkiye siyasi tarihine oturdu, yerleşti. Aslında burada bir İslamcı iktidarın gelmesiyle, belki de kaçınılmaz olan bir süreç yaşandı. Belki bu sürecin aşamaları farklı olabilirdi, belki daha yavaş, daha hızlı olabilirdi ama bu bir şekilde artık Türkiye’de yaşanmış olan bir tarihtir; bu süreç kaçınılmaz olarak önce bir otoriter rejime sonra totaliter bir rejime doğru evrildi. Bunun tabii bir takım aşamaları oldu. 2007 yılı örneğin cumhurbaşkanlığının doğrudan seçilmesiyle ilgili aşamaydı; 2014 bunun uygulanma aşamasıydı, Cumhurbaşkanı doğrudan seçimle geldi; ama henüz başbakanlık ve parlamenter yapı vardı, ikisi bir arada yürümeye başladı. Bu da başka bir şeyi doğurdu, sözde ikibaşlılığa içerden itiraz gerekçesi üretilmesini kolaylaştırdı. 2016’daki başarısız darbe girişimi, iktidardaki hareket açısından yeni bir fırsat doğurdu ve bir “başkancı rejime” hızla geçişin bahanesi olarak kullanıldı. Benim de Hocam olan T. Z. Tunaya’nın deyişiyle, Amerikan sisteminden farklı olarak, az gelişmiş ülkelere yani diktatörlük eğilimleri baskın olan ülkelere özgü bir başkancı rejime geçişin yeni bir aşaması oldu; bu bakımdan “Allahın lütfü” oldu gerçekten. Nihayet Nisan 2017’de bu yönelişin hukuki tescili olan bir Anayasa değişikliği oldu ve bu Anayasa değişikliğinin bütün hükümlerinin yürürlüğe girmesi, 2018 seçimlerinden sonra oldu. Şimdi yeni bir rejimle karşı karşıyayız; bu rejimin bütün unsurları henüz oluşmuş

olmayabilir, ama bir çok unsuru da 2018'den sonra oluşmuş vaziyette. Bunun ayrıntısına girmeyeceğim ne oldu, neler değişti, çünkü konuşmacılar onu zaten dile getirecekler.

Şimdi sözü konuşmacılara bırakıyorum, 25'şer dakika süre veriyoruz, daha sonra sözü salona da vereceğiz, sorulara yanıt için bir tur daha atacağız. Şimdi buyurun Sayın Kalaycıoğlu, söz sizde.

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Teşekkür ederim sayın başkan. Ben sayın Oyan'ın anlatmış olduğu sürecin sonunda nereye geldik ve temel itibariyle, 21. Yüzyılın yönetim biçimi olarak, siyasal yönetim biçimi olarak, 2012 senesinde BM genel kurulunda kabul edilen temel ilkeler, Good Governance ilkeleri, bunlar iyi yönetim ilkeleri olarak Türkçeye çevrildi. Bu ilkelerin temellerine odaklanacak olursak, iki tane unsur ön plana çıkıyor, bir tanesi demokrasi, öbürü hukuk devleti, veya hukukun üstünlüğü ilkesinin, demokrasi ile birlikte uygulanması, o taktirde ortaya çıkan siyasal rejim uygulamasına liberal temsili demokrasi adını veriyoruz. Bu ölçüler itibariyle Türkiye'yi ne pozisyona getirdik ve gelmiş olduğumuz şu noktada neredeyiz, bu husustaki verilere bakıp onların bir özetini yapacağım size. Temel itibariyle bugün uygulamakta olduğumuz siyasal rejimin niteliğini Neo Patrimonyal Sultanizm olarak tanımlıyoruz. Burada size neo-patrimonyal sultanizm'in nasıl çalıştığını ve neden böyle çalışmak zorunda olduğunu kısaca anlatmaya çalışacağım. Öncelikle neo-patrimonyal sultanizmin temsili demokrasiden neden ve nasıl ayrıldığını açıklayarak, temsili liberal demokrasinin esaslarını bir kez daha anımsatarak konuşmama başlamak istiyorum. P. Schmitter ve T. Karl'ın önerdiği demokrasi tanımına göre "rekabetçi bir süreçte, siyasal kararları bağlayıcı olarak alacak olan yetkililerin (otoritelerin), hesap sorulmasını da mümkün kılacak şekilde seçilmesidir. Ve bu esasta, bir yönetim tarzının hayata geçirilmesinden" bahsediyoruz, bugünkü anladığımız anlamda. Dolayısıyla bugün kabul ettiğimiz anlamda demokrasinin temel iki ayağı var, onun üzerinde duruyor tıpkı insan gibi, bir tanesi siyasal katılma ve siyasal temsilin oluşturmuş olduğu, insanların kararlara katılmasını ve o kararlarda kendileri olmasalar bile temsilcileri aracılığı ile güçlü olmalarını sağlayan katılma ve temsil uygulamasıdır. Bu katılma ve temsil mekanizmaları ve süreçleri bireylerin seçmen (halk) olarak içkin bir şekilde alınan bağlayıcı kararlarda mevcudiyetini sağlayan içeriktedirler. İkincisi de itiraz hakkı, bunların İngilizcelerini yansıda aynen bıraktım ki, çevriler bazen yanlış izlenimler doğuruyor, İngilizce bilenleriniz en azından, neden bahsetmekte olduğumu tam olarak kavrayabilsin diye. Burada vurgulanan ikinci ayak itiraz hakkı, karşı durma (*contestation*) hakkı, bunu da muhalefet kurumu temin ediyor. Dolayısıyla siyasal katılma hem seçim, hem onun ötesinde dilekçe vermek, protestoda bulunmak, sorunları ve önemli hayati konuları konuşmak, tezekkür, tefekkür etmek, aynı zamanlarda siyasal yetkililerle temaslarda bulunmak vs. bunların hepsini içeren bir süreç, artı siyasal temsil ve muhalefet birlikte temsili demokrasiyi oluşturuyor. Bu üçünü birden gerçekleştirecek bir içerik ortaya çıktığı zaman, burada yukarıda sunduğum Schmitter ile Karl'ın önerdiği demokrasi tanımı görgül olarak gerçekleşmiş oluyor. Bunun için bazı koşulların gerektiğini Yale Üniversitesi'nden Robert Dahl ileri sürmüştü 1971'de, o zamandan beri de bu koşulların birlikte var olması liberal demokrasinin varlığı için zorunlu olarak kabul ediliyor. Bunlardan bir ilki, ifade, medya ve basın özgürlüğüdür, bu üçünün bir arada gerçekleşmesi gerekir; hem bireysel ifade özgürlüğü, hem medya ve basın özgürlüğü bir arada ve birbirlerini tamamlayarak var olabilirler. İkinci olarak toplantı, gösteri özgürlüğü ve hakkı, barışçıl gösteri yapmak, toplantı yapmak, toplantılarda fikir beyan etmek, dernekleşme

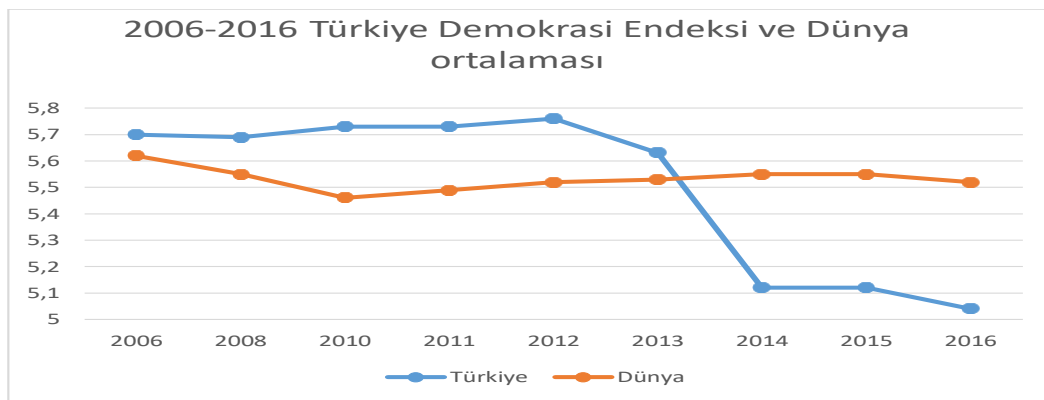
özgürlüğünün mevcudiyeti de zorunludur. Bu uygulamaları düzenli ve istikrarlı bir şekilde yapacak hale getiren dernek kurmak ve yaşatmak da zorunludur. Bunun doğal sonucu olarak aykırı (*dissent*) ve farklı olmaya saygınlık kazandıran, itiraz hakkı ve muhalefet uygulaması da demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur. Farklı olmayı en ziyade teşvik eden, farklı düşünmeyi, farklı düşünenleri ödüllendirmeyi esas alan bir düşünceyle, bir yaklaşımla siyaseti yönetmek, aynı zamanda insanların böyle bir davranışı doğal ve erdemli olarak kabul etmesini de temin edecektir. Aykırılığı bir sorun olarak değil, bir ayrıcalık olarak yahut bir beğenilecek özellik, saygın bir davranış olarak görmek, bağımsız, tarafsız, dürüst ve ehil bir yargı ile, (ki bu hukukun üstünlüğünü gerçekleştirmek için de son derece esaslı ve gereklidir); tüm bu uygulamaları garanti altına almak da zorunludur. Aynı zamanda etkin denetim mekanizması olarak yasama, hesap soran bir yasama, sözlü soruyla, yazılı soruyla, gensoruyla aynı zamanda güvenoyuyla hükümeti denetleyen bir yasama; sınırlandırılabilen, denetlenebilen, hesap verebilen bir yürütmenin mevcudiyeti de liberal demokrasinin kurumsal donanımını sağlayacak unsurlardır. Ve sonuçta temel meşruluk kaynağı olarak Anayasa ve siyasal yasalara uygun yönetim ve özellikle özgür ve adil uygulama sağlayan bir seçim yasasının da uygulanıyor olması bir zorunluluktur. Bunları temin edebilir ve olabildiğince eksiksiz çalıştırabilirseniz, başta atıfta bulunduğumuz tanımıyla çağdaş demokrasi gerçekleşmiş olur. Bundan sonra, bunu temel varsayım olarak kabul ederek konuşacağım ve bundan sonra demokrasi dediğim vakit, başka bir şey anlaşılmasın lütfen. Şimdi demokrasi açısından baktığınız zaman, Türkiye 1973'den beri Freedom House tarafından geliştirilmiş özgürlük indeksine göre, ülkelerin uyguladığı demokrasi, özgürlük açısından ölçülüyor. Bu ölçümlerde, çoğu zaman Türkiye kısmen özgür statüsünde bulunuyor. Bir tek 1973 – 1980 arasında “tam özgür ülke” olarak bu indekse girmiş durumdayız, ondan beri 2016 senesine kadar, yarı özgür ülke durumundaydık, 2016'den bu güne kadar, özgür olmayan ülke olarak Freedom House indeksinde yer alıyoruz her raporunda da bunu belirtiyor. 2019 Freedom House raporunda Türkiye, 7 üzerinden 5.5 puanla, (7 en kötü, 1 en iyi puan), 5.5 puanla, Afganistan ve Cezayir'le aynı düzeyde özgür olmayan ülke statüsünde. İlk dikkate alacağımız değerlendirme bu, çünkü 1973'ten beri yapılan bir ölçüm ve bu indekse göre son üç yıldır ciddi ölçüde demokrasiden uzağa düşmüş durumdayız, esas büyük düşüş 2016'den itibaren yaşanmış durumda. İkincisi, kullandığımız bir başka indeks de Global Demokrasi indeksi. Bu indekse göre Türkiye 2011'deki 55.3 puandan, 2013-14'de 55.1 puana gerileyerek, 7 sıra düşerek 113 ülke arasında 69. sırada yer alıyor. Çok fena bir görüntü değil buradaki. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün 2016'daki basın özgürlüğü indeksine göre Türkiye 180 ülke arasında 151. sırada, 2019'da ise 180 ülke arasında 157. sıraya düşmüş durumdayız. Ve bu indekste, Türkiye'yi dünyada en fazla gazeteciyi hapiste tutan ülke olarak da tanımlıyorlar. Dolayısıyla, bu karşılaştırmalarda basın ve medya özgürlüğünün hemen hemen mevcut olmadığı bir ülke olarak görünüyor Türkiye. Bir Alman vakfı olan Bertelsmann Stiftung Demokraside Kalite ölçüyor, Bertelsmann Stiftung'un karşılaştırmalı demokrasi kalitesi ölçümlerine göre yapılan sıralamada, demokrasi kalitesinde en üst sıralarda gördüğünüz gibi, İsveç, Finlandiya ve Norveç var, sonra bu indeksin ortalaması 7.05, 30. sırada İsrail, 31. sırada Kore var, 32. sırada Güney Kıbrıs var, sonra 39. sırada Meksika, 40. sırada Macaristan, 41. sırada Türkiye bulunuyor 2.96 puanla ve bu indeksin dahil ettiği ülke sayısı 2018 senesinde 41, yani biz en sonuncu sıradayız. Demokrasinin düzeyini en kapsamlı biçimde ölçen indeks the Economist Intelligence Unit yayımlanıyor, 2006'dan beri. 2006 – 2019 verilerine bakacak olursak manzara şöyle gözüküyor: Türkiye'nin puanı 10 üzerinden 2006'da 5.7 puan, şu en altta

köşede görebiliyor musunuz bilmiyorum, kırmızı ile göstermiştim. Türkiye'nin puanı 2007'de 5.69'a düşüyor, tekrar 5.73 yükseliyor 2011'de, 2012'de 5.76'ya çıkıyor, 2013'de 5.63'e iniyor, sonra 2017'de 4.88'e, 2018'de 4.37'ye, 2019'de 4.09'a iniyor. 10 üzerinden 4 sınır, 4'ün altına indiğiniz zaman otoriter ülke olarak tanımlanıyorsunuz. Türkiye'nin içinde bulunduğu grup melez (*hybrid*) ülkeler diye yazıyor, demokrasiden ayrılmış, otoriterliğe ulaşmak üzere olan ülkeler, bunlardan en düşük puanda olanı 114. sırada, Türkiye son iki yıldır 110. sırada, şu anda bu listenin başında Kuzey Makedonya var, Yugoslavya'dan ayrılmış olan Makedonya var. Tunus, dikkat edecek olursanız demokrasi olarak kabul ediliyor ve melez ülkeler arasında değil, bazı defoları olan bir demokrasi ve listede 53. sırada. Türkiye ise 110'ncu sırada, Türkiye'nin altında üç tane Afrika ülkesi var, Cezayir, Burkina Faso gibi ülkeler, onları da geçerse, Ürdün ile başlayan otoriter ülkeler grubuna 2021 senesinde girebiliriz, 2020'de geldiğimiz nokta bu. Burada dikkat ederseniz Güney Kore tam demokrasi listesinde, Japonya defolu demokrasiler arasında yer alıyor, Amerika da defolu demokrasiler listesinde, 20. sıradan buraya düşmüş. İtalya, Bulgaristan, Hindistan bu grup içerisinde, defosuz demokrasi listesinde de yine İsveç birinci sırada, ikinci sırada Norveç, üçüncü sırada İzlanda var, Uruguay, Fransa, İspanya, Portekiz gibi devam ediyor liste. Türkiye'nin gidişatına genel olarak bakacak olursanız, 2006 – 2016 arasında tabloda gördüğünüz mavi çizgi Türkiye'nin performansını gösteriyor. Türkiye 2012'den itibaren düşüşe geçiyor, hem de ciddi ölçülerde, diğer çizgi ise se the Economist'in dünya demokrasi ortalaması, gördüğünüz gibi, dünya demokrasi ortalaması gayet istikrarlı, bir düşüş filan yok, ama Türkiye 2012'den itibaren ciddi bir şekilde düşmüş durumda 2016 sonrasını göstermedim, çünkü bu tablonun dışında iyice aşağılarda yer alıyor (bakınız Tablo 1). Dolayısıyla daha da açılıyor Türkiye ile dünyadaki demokrasilerin arası. Türkiye'nin gelmiş olduğu 2016 yılındaki 5.04'puanda kestim, 4'lü puanlar daha aşağılarda, esas büyük düşüşün de 2012 – 2014 arasında olduğunu, 2016'ya kadar ciddi ölçüde düştüğünü, 2016'dan sonra Türkiye'deki demokrasi performansının daha da düştüğünü görmekteyiz.

Tablo 1: Türkiye'nin 2006 – 2016 Demokrasi Performansı

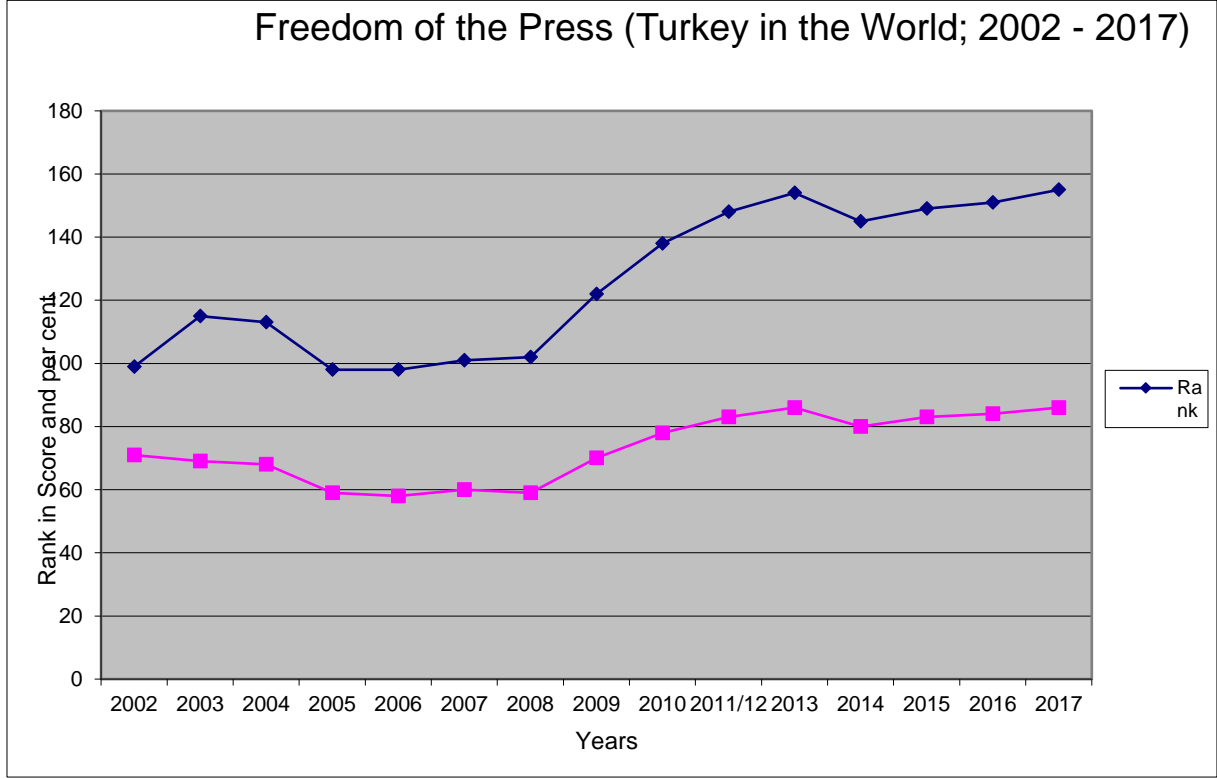
Türkiye'nin 2016 puanları (**The Economist Intelligence Unit, Democracy Indices 2006 – 2016**)

Electoral process and pluralism	Seçim süreci ve çoğulculuk	5.83
Functioning of government	Hükümetin işleyişi	6.07
Political participation	Siyasi Katılma	5.00
Political Culture	Siyasi Kültür	5.63
Civil liberties	Hak ve özgürlükler	2.65
	Demokrasi Endeksi	5.04

Dolayısıyla bu performansı, demokrasi performansı, aşağıda gösterdiğim çizelgede de Türkiye'nin basın özgürlüğü performansı gördüğünüz gibi. Burada yüzde olarak gösterdim %100 en arkadaki ülke, Türkiye'nin durumu gördüğünüz gibi 2010 senesinden sonra kötüleşiyor, aynı zamanda, ülke sıralamasında 180 ülke var, 180 ülke arasında en iyiler en altta, biz en üstteki sıralar içerisinde, yükselmeye devam ediyoruz.

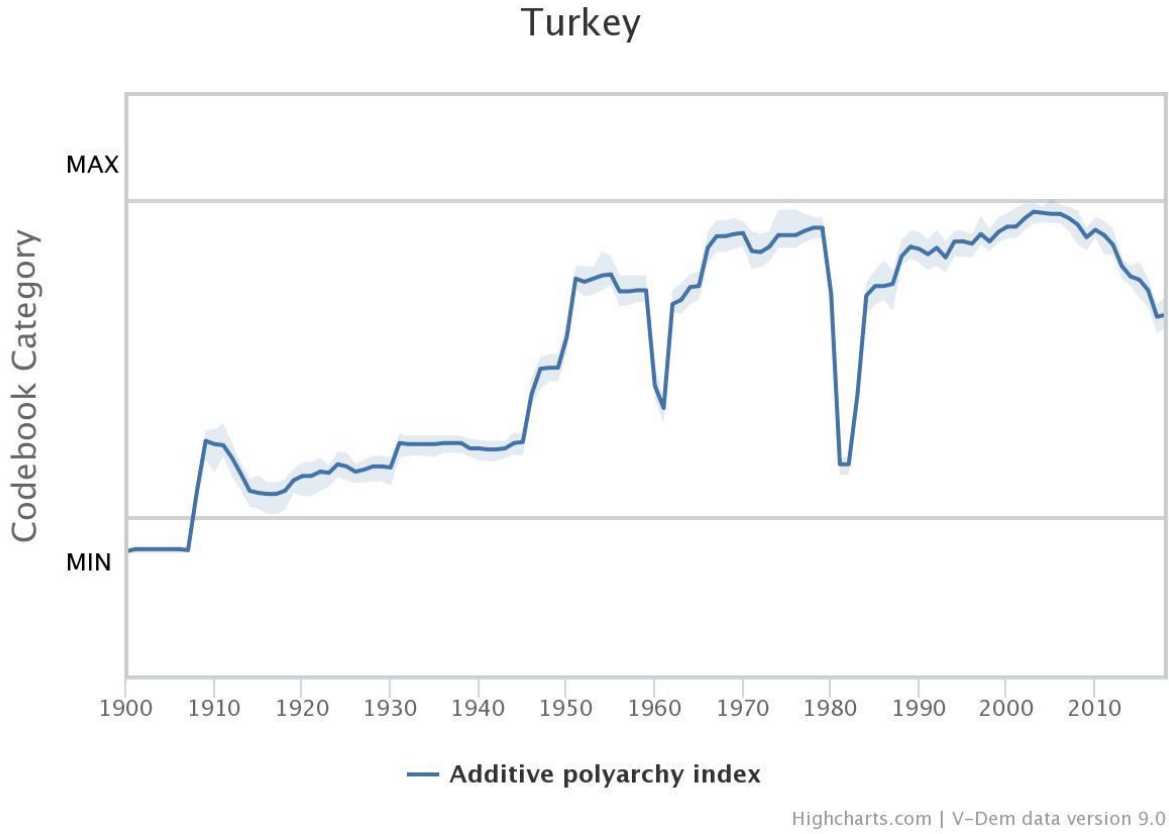
Çizelge 1: Basın Özgürlüğü Türkiye ve Dünya (2002 – 2017)

“The Turkish Freedom of the Press index score deteriorated after 2014 (<https://rsf.org/ranking>). Turkey is now one of the most alarming cases in the 2017 Index. Ranked 155th after falling four more places in the past year, it has fallen a total of 57 places in the past 12 years. More than 100 journalists have been detained without trial, turning Turkey into one of the worst violators of freedom of the press.”

Çizelge 1'in altında da Türkiye'yi nasıl tanımladıklarını ifade eden, İngilizce ifadeyi aldım; burada Türkiye dünyada en fazla gazetecinin hapiste bulundurulan ülke olarak. Sonuç itibarıyla, özetleyen bir indeks olarak Varieties of Democracies (V-Dem) diye bir başka indeksiniz var, demokrasi çeşitleri diye adlandırılan bir indeks. Bu indeks toplamlı poliyarşi indeksi (additive poliararchy indeksi) diye tanımlanıyor, bu poliyarşi indeksindeki görünümde bu.

Çizelge 2: Türkiye'nin Poliyarşi Performansı

Gördüğünüz gibi bu indekste ciddi yükselme ve düşüşler var, Türkiye tekrar düşüyor son yıllarda, Türkiye tekrar düşüşte, gördüğünüz gibi yine 1980'dekine benzer bir şekilde ciddi bir düşüş dönemi 2010'dan sonra yaşamaktayız buna göre.

Hukukun üstünlüğü ilkelerine bakacak olursak BM'nin bu hususta bir hukukun üstünlüğü ölçümü var. 1996'da %47.2 düzeyinde olarak ölçülmüş Türkiye. 0 hiç hukukun olmadığı, 100 hukukun mükemmel olduğu anlamına geliyor, 47.2 ise ortalamanın azıcık altında. 2002'de 52.5'e çıkmışız, bu AKP iktidara gelmeden, 2003'de başlıyor AKP yönetimi, Aralık 2002'de geldiler iktidara. 2012'de hukukun üstünlüğü yükselerek %57.5'a çıkmış Türkiye, 2018'deyse 42.3'e düşmüşüz, 1996 seviyesinin de altına, BM'lere göre. Dünya Adalet Projesinin hukukun üstünlüğü indeksi, 2015 verilerine göre Türkiye 102 ülke arasında 80. sırada, 2018 verilerine göre, 113 ülke arasında 101. sırada, 2019 verilerine göre 126 ülke arasında 109. sırada. Gördüğünüz gibi giderek listenin en altına doğru inmekte olan ve hukukun üstünlüğü ile pek ilgisi olmayan bir manzara arz ediyor ülkemiz. Word Economic Forum'un yargı bağımsızlığı diye bir indeksi var, 2007'den 2017'ye kadar ölçüm yapıyor, 2007'de dünya medyanı 3.88 iken Türkiye 4.40 yani bunun üzerinde, ama 2017'de 3.06'ya inmiş durumdayız, dünya medyanı 3.85, onun verilerine göre de, yönümüz güney, yavaş yavaş düşüyoruz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin istatistikleri yayınlandı 2019'da. 1959 - 2018 arasında vermiş olduğu tüm kararlar, listenin başında birinci sırada şurada Türkiye var, gördüğünüz gibi en fazla sayıda kararı Türkiye için vermiş, hemen hemen 5 karardan biri Türkiye için, 47 üye ülke var, hemen

hemen 5 karardan biri Türkiye için verilmiş durumda. Türkiye'yi ikinci sırada Rusya takip ediyor, o da tam şurada, bakın Türkiye ile Rusya arasında bu kadar fark var, arkasından yakın bir sırada Ukrayna takip ediyor. Biz bekliyorduk ki, Rusya bizim önümüze geçecek, kurtulacağız bu birincilikten diye, maalesef birinciliği kaptırmıyoruz, en fazla ihlali yapan ülke ve bu özelliğini, artırarak sürdüren bir konumdayız. Yine Varieties of Democracy'nin hukukun üstünlüğü ilkesi olarak özetleyeceğimiz verilerine bakacak olursanız, ciddi bir şekilde düşüş görüyorsunuz 2012'den itibaren, Türkiye'de muazzam bir aşağı doğru yönelim ve iniş var. Bütün bunların sonucunda, Türkiye'de gerek demokrasinin, gerek hukukun üstünlüğünün, çok büyük ölçüde erezyona uğradığı bir noktada bulunmaktayız. Bütün bu araştırmalar bizim içinde bulunduğumuz durumu özet olarak gösteriyor.

Şimdi ülkenin koşullarına daha yakından bakacak olursak çok sayıda grubu, topluluğu veya azınlığı, sürekli olarak yasamadan ve iktidardan uzak tutmak için geliştirilmiş bir %10 seçim barajına sahibiz ve temsiliği pek dikkate almayan bir seçim sistemimiz var. Çoğunlukçu bir şekilde işliyor, en fazla oy alan partiye çok büyük imkânlar sağlıyor, en düşük oy alanı da cezalandırıyor. Kurumsal özellikleri son derece zayıf, lider partisi konumunda siyasal partiler var, lidere karşı duramayan, kurumsallığı olmayan, zayıf veya naif yapılar. Üzerinde anlaşmaya varılamamış bir anayasa ve Meclis iç tüzüğü var. Anayasayı bütün siyasi partiler meşru olmayan bir belge olarak zaman zaman kabul ediyorlar, askerinin yapmış olduğu bir anayasa olarak kabul ediyorlar, çeşitli defalar değiştirdikleri, kendileri değiştirdikleri halde, bu anayasanın uygulanması konusunda en ufak titizliğe sahip değiller. Özellikle iktidar anayasa var mı yok mu pek belli olmayan bir tutum gösteriyor. Yürütme hegemonyası tarafından marjinalleştirilen bir yasama organı var. Yürütme, yasama organı yokmuş gibi davranıyor, torba yasa veya KHK'yla, yasama organının çalışmasını büyük ölçüde engelliyor. Buna 2017 değişiklikleriyle, aynı zamanda sözlü soru sormama, gensoru olamaması, hükümetin tamamen yasamanın dışında bulunması ve hesap vermemesi gibi bir takım eklemeler de yaparak, meclisi adeta bir süper noter haline dönüştürdü. Yasama organının pek işlevi yok, İngilizce'de rubber stamp (lastik mühür) deniyor bu tür kurumlara. Bağımsızlığı ve tarafsızlığı şüpheli görülen ve seçmen yaşındaki nüfusun gözünde güveni giderek azalmakta olan bir yargı mekanizması var, bunun istatistiklerini sunmadım ama, gösterebilirim, çok ilginizi çekiyorsa. Özgürlüğü büyük ölçüde tırpanlanmış bir medya ve basın var, ifade ettim. Kısıtlı ifade, toplantı, dernekleşme vb. özgürlükler söz konusu, toplumsal sermayesi fevkalade düşük bir seçmen kitlesi var ve etkinliği fevkalade sınırlı sivil toplum ile yaşamaktayız. Az sayıda adeta korporatif türü ilişkilerle, siyasal iktidara bağlı olarak çalışan çıkar grupları mevcut, bunlar iktidar tarafından yönlendiriliyorlar, onunla yakın ilişki içerisindedirler, bir yandaş ilişkisi diyebiliriz bunlara, paydaş ilişkisi değil. Ama çok sayıda dışlanmış, şeytanileştirilen, ötekileştirilen, hükümet dışı örgüt diye ifade edebileceğimiz, Türkiye'de siyasal yapının ve kültürün içerisinde, temel kurumsal görüntü olarak çalışan çıkar grubu veya baskı grubu mevcut. En büyük kitlesi %35 veya %40 civarında, kazanç karşılığı hayatı boyunca hiçbir işte çalışmamış, kent yoksullarından oluşan, %15'i kadar köylü veya çiftçi, %20 kadarının küçük burjuvadan oluştuğu bir seçmen kitlesi var. En büyük seçmen kitlesi %40 civarında kent yoksulu, önemli bir kısmı lümpen-proleter bunların. Devletin sıkı denetiminde bir piyasa, toprak gelirlerine ve onun türevlerine bağlı kartelleşmeler var, dolayısıyla bir tür ahpap çavuş kapitalizmine dayanan, devlet kapitalizmi diyebileceğimiz bir örgütlenme içerisindeyiz, özelliklerine baktığımızda büyük

ölçüde güvencesiz bir ortamda çalışan, böyle bir kapitalist yapı söz konusu. Ve bu ortamda Türkiye 1990'dan başlayarak, giderek sağa kaydı, buradaki veriler, 1990'de dünya değerler araştırmasıyla başlayan, daha sonra 2002'den itibaren, Türkiye'de seçim üzerine yapmış olduğumuz ortaklaşa araştırmalarla ve International Social Survey Program (ISSP)'nin yıllık yaptığı araştırmalardan toplanmıştır. 1990 senesinde %22'si solda, %23'ü sağda bulunan, %55'i kendisini ortada konumlandıran seçmen, 2007'ye geldiğimizde %17'si solda, %47'si ise sağda konumlanan bir hale dönmüştür ve dolayısıyla ağırlık merkezi, sağa doğru hızlı bir şekilde kaymış bulunuyor. Bu kayış devam etti, 2011 seçimlerine geldiğimiz zaman, gördüğümüz gibi seçmenin önemli bir kısmı yine sağ da, %45 civarı, %25 civarı merkezde %25-30 civarı solda konumlanmış durumda ve bu aşamada en aşırı sağ parti, seçmenin gözünde, benim gözümde değil, seçmenin gözünde AKP. Yukarıda gösterdiğim gibi AKP seçmen değerlendirmesine göre en sağda gözüküyor, MHP'nin de sağında, onun solunda SP ve BBP, solda ise biraz aşırı solda olarak CHP ve HDP konumlanmış durumda. Bunların arasında da büyük bir uçurum varmış gibi gözüküyor, ortalama seçmenin bulunduğu pozisyon 5.8 gibi, yani ortanın sağı gibi bir pozisyonda. 2018 ve 2019'da yapmış olduğumuz ölçümlerde, 2018'de %20 kendisini aşırı sağda görürken, 2019'da bunun azalarak %11'e indiğini görüyoruz yarı yarıya ve yine en sağ parti AKP, sonra MHP, en sol parti CHP ve HDP ama burada aralık biraz daralmış gibi gözüküyor 2019 itibarıyla. Dolayısıyla sağcı bir seçmen, sağcı bir zihniyet, dünyaya ve Türkiye'ye sağ açısından bakan ve giderek aşırı sağ partilerin yönettiği ülke olan bir ortamda yaşıyoruz. Aşırı sağa kayan Türkiye'de siyasal hayatla siyasal rejim de değişti. Hükümet ve devlet arasındaki farkların bulanıklaştığı, kuvvetler ayrılığının tersine bir durumun oluştuğu, yürütmenin bütün kuvvetleri denetim altına aldığı, yasamanın hemen hemen hiçbir etkinliğinin kalmadığı, iktidar partisinin hem hükümete hem devlete hâkim olmasıyla, bir tür parti devletinin oluştuğu bir rejim ortaya çıktı. Kişiselliğin yönetim üslubuna egemen olduğu, siyasal kararların tek kişinin takdirine bırakılması, siyasal kurumların büyük ölçüde aşındığı veya mevcut olmadığı bir yönetim biçimi oluştu. Bu çerçevede bir anayasal tahiyye (*constitutional hypocrisy*) durumu ortaya çıktı. Mevcut anayasa maddelerinin ve mevcut her kuralın seçici olarak uygulandığı, yönetimde hiçbir kuralın ciddiyet kazanmadığı ve kaale alınmadığı bir yapıya doğru dönüştük. Aynı zamanda rejimin toplumsal kökleri zayıflayarak, iktidarın aşırı derecede merkezileştiği, çoğulculuğun ortadan kaldırılarak devlet ve liderlerin, sınırsız iktidarının kurulmasına doğru evrildiğimiz, siyasal vatandaşlık, sadece liderin başarılarını desteklemek, ve etkinliklere destek vermek ve ona sahip çıkılmasına indirgenmiş bir yapıya dönüştük. Ekonominin kurallarının çarpıtılarak, bozularak, ahbap çavuş ekonomisi halinde işlemesiyle, kapitalist bir ekonomi mevcut olsa bile, onun ahbap çavuş kapitalizmine dönüştürülmesi, kısa dönemli kararlara dayanan bir iktisat yönetimine dayalı belirsiz veya belirsizlik içinde çalışan bir iktisadi yapı ortaya çıktı. Burada sayılan özelliklere yönetim üslubu olarak sahip olan bir siyasal rejime neo-patrimonyal sultanizm adını veriyoruz. Bu rejim sadece Türkiye'de görülüyor, birçok ülkede daha önce görülmüş durumda. Trujillo'nun Dominik Cumhuriyeti'nde, Baba ve Oğul Duvalier'lerin Haiti'sinde 1957'den 1986'ya kadar, Somozoların Nikaragua'sında 1937'den 1987'ye kadar, Batista'nın Küba'sında 1959'a kadar, Mobutu'nun Zairesi'nde, Markos'un Filipinler'inde, Pehlevi'ninin İran'ında, Çavuşesku'nun Romanyası'nda, aynen bu yapıyla, ortaya çıkmış, benzer sosyo-ekonomik ve siyasal sonuçları doğurmuştur. Bu sosyo-ekonomik ve siyasal özellikler özetle şunlardır ve biz de bunları yaşayacağız. Kamu bürokrasisi yetkisizleşmiş, her türlü profesyonel karar, üstlere sorularak,

onay alınmak suretiyle yürürlüğe konulmuştur. Karar alma süreçlerinde zaman uzamış, kararlar sık sık bozulmuş, yenilenmiş ve yönetim belirsizliği artmıştır. Doğru karar verilip verilemediği, muhalefet ve etkin tartışma ortamı olmadığından, bilimsel ve hukuki ehliyete dayalı olarak karar alınmadığından bilinemediği için, alınan kararların birçok kez, ciddi ölçülerde tekrar alınması veya bozulmasıyla karşılaşmıştır. Bu müthiş bir kamu politikası belirsizliğine sebep olmuştur. Kurumsal yapılar, kurallar, anayasa ve yasalara uyulmayan bir yönetim söz konusu olmuştur. Anayasa ve yasaların uygulanmasında, eşitsizlik, adama göre muamele ve ciddi kayırma ortaya çıkmıştır. Fikir tartışması, eski tabiri ile müsadere-i efkâr engellendiği için alınan kararların ne derece gerçeklere uyduğu anlaşılabilir bir içerikte olmuştur. Bu nedenle de kararlar alınırken, tutarsızlıklar, geri dönüşler, zig zaglar söz konusudur. Bunlar özellikle ekonomik kararlarda, işlem ve cari maliyet artışına sebep olmuş, yatırım ortamını büyük ölçüde zedelemiştir. Ekonomik belirsizlik ve öngörülemezlik, kuralsızlıkla da birleşince, yatırım ortamı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır ve yatırımlar azalmıştır. Bunun sonucunda ekonomik büyüme, yıllık ortalama %0 civarında kalmıştır, burada atıfta bilindiğim A. Kraay ve D. Mc Kenzie'nin 2014'teki Do Poverty Traps exists? yani yoksulluk kapanları mevcut mudur? başlıklı makalesine atıfta bulunarak bunu anlatıyorum, bu makalede Brundi, Haiti ve Nikaragua'yı 1960 ile 2010 arasında karşılaştırıyorlar. 50 yıl boyunca bu üç Sultanzim rejiminde ortalama yıllık ekonomik büyüme hadlerinin %0 olduğunu hesaplıyorlar; buna hazırlanın. Bu rejimlerin hepsinde, siyasal, ekonomik ve toplumsal çalkantı, usulsüzlük, hukuk dışı uygulamalar, yolsuzluk toplumda yaygınlaşmıştır. Biz bu yola girdik, bu çıkmaz bir yoldur. Türkiye'yi bekleyen akıbet, burada sayılan neticelerin bir kısmı veya topluca hepsinden ibaret bir niteliktedir. Dikkat ve sabrınız için teşekkür ederim, sorularınız varsa beklerim.

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Evet teşekkür ederiz Ersin Hoca'ya. Ben kendi tespitlerimden bir şey aktarayım size: Demokrasi performansı olsun, hukukun üstünlüğü olsun, yargı bağımsızlığı olsun, bu konularda AKP'nin 2012 kırılmasından önce de anti-demokratik bir yola girdiği, bu yolun da tek adam rejimine doğru yöneldiği çok açıktı. Ben parlamento üyesi iken AB üyeleriyle kurulan bütün dış temaslarımızda, bu yönelişleri anlattığımızda yani AKP döneminde Türkiye'de demokrasi açısından, hukuk açısından, yargı sistemi açısından AB ile aramızda çok ciddi açıklıklar oluştuğunu her anlatışımızda, gelen tepkiler AKP'nin özgürlükçü bir parti olduğu CHP'nin onun ününü tıkamaya çalıştığı doğrultusunda oluyordu genellikle. Dikkat ederseniz 2012/2013'ten itibaren algılar olumsuzla dönmeye başlıyor. Niye? Çünkü AB kurumları geç farkına vardılar bu işin; ya da AB sorumluları AKP'nin kendi istedikleri yolda ilerlemesi konusunda yanlış izlenime sahiplerdi. Dolayısıyla bu 2012/13 sonrası kırılma biraz algı kırılmasıyla da ilgili; yani çok şey bekleniyordu AKP'den, demokrasiyi geliştirici bir özne olarak, ama bunun böyle olmadığını epey geç fark ettiler. O yüzden de bütün bu endekslerdeki düşmeler, böyle bir sübjektif kırılmayla da ilgili; sadece yapılan ölçümler olarak görmemek lazım.

Evet şimdi ikinci konuşmacı olarak sözü sayın Ali Rıza Aydın'a veriyorum, süreniz 25 dakika; 30 dakikaya çıkarmamanız umuduyla!

Ali Rıza AYDIN: Değerli dostlar, Ersin hocanın sunuşu öyle bir Türkiye tablosu verdi ki "artık kalkıp gidelim", "hatta bu ülkeyi de terk edelim" gibi umutsuzlukları çağırıyordu. Bunun üzerine, umutsuz olmadığımızı anlatmak ve umudun yollarını gösterebilmek için şöyle devam edilebilir: Türkiye bu hale geldi ama sorun bakalım neden böyle oldu?

Bu başlangıç bize hem gözümüzün önünde kayıp giden yurdumuzun analizinin hem de kalkıp gitmeden, ülkeyi terk etmeden nasıl mücadele edeceğimizin yollarını gösterecek.

2017 Anayasa değişikliği ve devamında yapılan seçimlerden sonra bu tür toplantılarda ve konuyla ilgili yazılarda yeni rejime ad bulunmaya çalışılıyor. Elazığ depremi nedeniyle televizyonlarda Erdoğan'a "sayın başkan" diye hitap edildiğini duymuşsunuzdur. Ad aramaya girmenin bir anlamı kalmadı.

Ama bu ad yakıştırmalar birçok şeyin yerine oturmadığının, daha da önemlisi kabullenilmediğinin de kanıtı. Üç nedene bağlanabilir: Bir, getirilen yönetim şekli anayasal teorilere uymuyor. İki, Anayasada şekli cumhuriyet olarak korunan devlete de uymuyor. Üç, halkın arasında kabullenememişlikle bağlantılı, açık ya da örtülü ciddiye almama, bir çeşit mizah eğilimi var. AKP ve başkanı bütün bunların sorumlusu olarak görülüyor.

İlginç olan, yeni yönetim rejimine geçerken kötiledikleri parlamenter rejimde 2002'nin sonundan 2017'ye kadar kendileri iktidardaydı. Varlıklarını o anayasal düzene borçlular. Ve bu uzun dönemde -bir iki küçük örnek dışında- neredeyse hiçbir engelle karşılaşmadılar. AKP Türkiye'nin bu hale gelmesinde etkisi büyük olduğu halde yeni iktidar olmuş gibi davranıyor ve yanlısamları sürdürmeye devam ediyor. Muhalefetin sorunu ise rejim değişikliğine, devletin Meclisiyle ve yargısıyla işlevsizleştirilmesine karşın eski muhalefet anlayışı ve alışkanlığında devam etmesi. Engelleyemediği yeni rejime ayak uydurması.

Bu girişten sonra şunu da vurgulayalım. Uğur Mumcu'nun, yıllar önce gündeme getirildiğinde "başkanlık sisteminin yozlaşmış biçimi", bunun adına olsa olsa "başkancı sistem" denir dediği; Prof. Fazıl Sağlam'ın da, AKP gündeme getirdiğinde "buna reislik sistemi denilmeli" diye tanımladığı; herkesin kendine göre ad taktığı, anayasaya göre adı cumhurbaşkanı olan zatın, kendisine başkan dedirttiği bu kaotik durum yalnızca AKP ürünü olarak tanımlanamaz. Bu rejimin, tasarlanma şekli olarak aralarında farklar olsa da, 12 Eylül'den önce 78'lerde Demirel döneminde çalışıldığını biliyoruz. AKP'nin son Anayasa değişikliği hazırlığını yaparken o dönemden yararlandığını da biliyoruz.

Parlamentoyu şeklen korumayı ama güçlü bir yürütme ve de başkanlı iktidarı hep istediler. 12 Eylül 1980 faşist darbesinden sonra denemesi de yapıldı. Kenan Evren devlet başkanı oldu. 1982 Anayasasıyla da kendisini cumhurbaşkanı ilan etti. Sonra Turgut Özal'ın ANAP döneminde 1982 Anayasasının da katkısıyla güçlü yürütme modeline geçildiğini, başkanlık rejimi için de çok çaba sarf edildiğini biliyoruz. AKP aslında bütün bunların üzerine oturdu.

Şunu da biliyoruz, 2017 Anayasa değişikliğine kadar AKP, özellikle de "yetmez ama evet"çilerin oylarıyla kabul edilen 2010 anayasa değişikliğinden sonra, başkancı/reisci yönetimi zaten fiilen uyguladı. Meclis işlevsizleştirildi, yargı güdümleştirildi, devlet partileştirildi.

"Anayasalar yaratmazlar yansıtırlar" tezi burada bir kez daha gerçekleşti; 2017 Anayasa değişikliği, AKP'nin Anayasa'ya karşın yıllarca ince ince uygulamaya geçirdiği modelin Anayasaya yansımasıdır. Yıllarca birçok kez ocağa sürüldüğü halde pişirilemeyi AKP çok kolay yaptı.

Bir kere yaklaşık 5 - 6 yıl süreyle bunu fiilen uyguladı, Anayasaya karşın uyguladı, hukuksuzluklarla uyguladı, geçişi kolay oldu. İkincisi, Türkiye'de başkancı sisteme geçiş

sadece siyasal iktidarlar ya da kimi siyasal partiler tarafından istenmiş değil, böyle bir yanılığa kapılmayalım. Aslında ulusal/uluslararası büyük sermaye zaten kurul çalışmasını ortadan kaldıran, kolay, engelsiz, hızlı, işbitirici yönetim modeline geçmek istiyordu. Bu yönetim modelini yıllar önce TÜSİAD savunmuş, ABD'nin dünyanın en iyi demokratik modeli olduğunu vurgulamıştı.

Buraya özel bir not düşmek gerekiyor ki, parlamenter ve yargısal denetiminin güçlü olduğu, yürütme organının parlamento içinden çıktığı rejim Anayasaya karşı, Anayasa ihlal edilerek yaşama geçirilirken yalnız değildi. Eş zamanlı olarak cumhuriyetin en temel niteliklerinden olan laiklik de ihlal edilerek, tanım değişikliğine uğratarak yok edildi. Özetle “cumhuriyet” piyasacı ve gericilerin elbirliğiyle yıkıma uğrattı.

Kaldı ki bu yıkımın karargahındaki AKP, 2008 yılında hem de iki kez yaptırımla karşılaşan bir parti. Birincisi, yaptığı Anayasa değişikliği, Anayasanın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez 2. maddesinde yer alan demokratik ve laik cumhuriyet niteliğini değiştirdiği için Anayasaya aykırı bulunarak iptal edildi. İkincisi de, bu iptalin içinde bulunduğu birçok gerekçeyle AKP aynı nitelikleri ihlal ettiği için suçlu bulundu; ama kapatılma yaptırımı yerine mali yaptırımla cezalandırıldı.

Bu iki karar hem AKP'nin kimliğini gösterme hem de düzenin anayasal denetim mekanizmalarının çalışması yönlerinden önemli. Ama bu kararlar uçuruma itildi ve suçu sabit görülen bir parti aynı suçu seri olarak işlemeye devam etti. Üstüne bir de Anayasanın ilk iki maddesini değiştiren rejim değişikliğine imza attı. Düzen de bu imzaya engel olamayarak/olmayarak onay verdi.

Yönetim modeli ya da rejim hareketlerini yalnızca siyasal iktidarla açıklamak eksik olur. Sermayeye, sermaye iktidarıyla yani sınıflı toplumun egemen sınıfıyla birlikte açıklamak durumundayız.

Artık yalnızca yürütmesiyle değil tüm devletiyle yeni bir rejime geçtiğimiz ve içinde yaşadığımız bir gerçek. “Bundan sonra ne olacak, geçmişi bırakıp gerçeğe bakalım” uyarısını yapabilirsiniz haklı olarak. Doğru ama gerçeği görmek için biraz daha geçmişi anlatmaya devam etmek durumundayız. Göreceksiniz ki hepimizin içinde olduğu, gözümüzün önünde geçen bu süreç değişenin ne olduğu, meşru olup olmadığı kadar çözümün ne olduğunu da verecek bize.

Değerli dostlar, buraya kadar anlattıklarım da gösterdi ki yeni rejime çok ciddi bir meşruiyet sorunu ile geçtik. Yani bu rejim değişikliği, bu yönetim modeli aslında meşru değil, hepimiz de ortağız buna. Yukarıda anlattıklarım ek olarak, rejim değişikliğini yapan anayasa değişiklikleri, her zaman toplumsal ortaklıkla, toplumsal anlaşma ve katılımı olur ve bu toplumsal katılım halkoylamasına gidilmesiyle gerçekleşmez. Klasik deyişle kurulu meclisin değil kurucu meclisin yapması gereken bir iş.

Bir kere, bu anayasa taslağını bir siyasi parti hazırladı, AKP hazırladı. AKP bir proje partisi. 2002 yılında 1990'ların koalisyon dönemlerini sona erdirmek üzere hazırlanan, Refah Partisinin kapatılmasından sonra gelen Fazilet Partisinin kapatılması için çaba sarf eden kişiler/gruplar tarafından kurulan, çeşitli sermaye grupları, siyasetler ile tarikat ve cemaatlerin ortaklığıyla oluşan bir koalisyon partisi AKP. İşte bu proje Partisinin bir projesi olarak masaya konulan

anayasa taslağında, tartışma ve görüşmelerinde ciddi bir meşruiyet sorunu var. Efendim bunun yanıtını o zamanın düzen siyaseti vermeli, vermediler/veremediler diyemeyiz. Onları da sorgulamalıyız tabii. Ama olağan yollar geçildi diye meşruiyet damgasını vuramayız.

İkincisi, böyle bir rejim tartışması, mecliste anımsarsanız, diğer anayasa değişikliklerinden farklı olarak, çok hızlı bir süreçte, -evet görüşme sürelerine uyuldu ama- sanki olağan bir yasa, basit bir yasa gibi tartışıldı, görüşüldü. Ve bu tartışmaya, değil toplumsallık, meclis içi muhalefet partilerinin kendi seçmenlerinin dahi katkısına izin verilmedi. Meclis dışı partilerin, dernek, vakıf, sendika ve meslek kuruluşlarının yandaş ve destekçi olanları kabul gördü ama gerçekçi muhalefet yapanları yok sayıldı. Yani halk için değil, sermayenin istikrarı ve onun siyasal iktidarı için yapıldı değişiklik.

Üçüncü sorun, bütün bu çalışmalar, görüşmeler ve yasalaşması süreci, bildiğiniz gibi OHAL döneminde, OHAL baskısı altında yapıldı. KHK'leriyle toplumun üzerinde ağır bir baskının kurulduğu, terör örgütü bahanesiyle onbinlerce çalışanın işsiz hatta mesleksiz bırakıldığı, ceza hukukunun, masumiyet karinesinin ve anayasal hakların çalıştırılmadığı olağanüstü hal dönemi altında yapıldı. Bunu çok önemsemek gerekiyor. Bu değişiklik aynı zamanda yine OHAL döneminde halkın önüne götürüldü. Yani OHAL kılıcı kapıların üstünde sallanırken yürütüldü tüm süreç. OHAL'li dönemden OHAL'li rejime geçiş sağlandı ki temel meşruiyet sorunlarından biri...

Dördüncüsü, cumhuriyet tarihinin en adaletsiz halkoylamasına tanık olundu. Buradaki adaletsizlik yalnızca oy sayımında değil seçmen kaydından sandıklara, propaganda adaletsizliğinden ilçe/il seçim kurullarıyla YSK kararlarına kadar bütünsel olarak okunmalı. Hele hele oy sayım sürecinden sonra birleştirme/toplama sürecindeki gizem hiç ihmal edilmemeli. Bunlar hepimizin gözü önünde gerçekleşti, hepimiz ortağız. Efendim ben hayır oyu verdim ya da ben mecliste evet oyu vermedim sözcükleri bu meşruiyetsizliği kurtarmaya yetmez. Ya da bu meşruiyetsizlik içinden sıyrılıp "ben ortak değilim" denilmesine yol açmaz.

Bu akışa başka gerekçeler de ekleyebiliriz ama görüldüğü gibi ciddi bir meşruiyet sorunu ile karşı karşıya olduğumuz açık.

Bir şey daha var. Bu anayasa değişikliği, anayasanın ilk iki maddesini, cumhuriyet ve cumhuriyetin nitelikleri maddelerini, -bırakın ihlali- çizdi attı, yok etti. Artık o maddeler kapkaranlık. Peki bunun için mücadele edildi mi, edilmedi. "Anayasa Mahkemesi 2008'in mahkemesi değil, 2008 kararı gibi karar vermez" denilerek mücadele bırakıldı. Bırakılan mücadele, cumhuriyetin ve niteliklerinin değiştirilmesine payanda oldu.

Devam ediyorum ve fiili duruma, uygulamaya geliyorum. Evet anayasa geçti, hem de adaletsiz bir halkoylaması ile geçti ve bu değişikliğe göre seçimler de (CB ve Meclis seçimleri) yapıldı ama o seçimler de aynı adaletsizliğin etkisiyle yapıldı. Adaletsiz uygulamalar yasalara konuldu, YSK kendi içtihatlarını yok saydı. Anayasa değişikliğine hayır diyen partilerin adayları "başkanlığı isteyen" aday ve parti karşısında yarışmaya girişti.

İyi de niye hâlâ "hukukun üstünlüğü", "yargı bağımsızlığı" diye konuşup duruyoruz. Anayasayı ihmal ve ihlal eden, rafa kaldıran bir siyasi iktidarı ve onun liderini hedef almak için önce kör/topal da olsa o Anayasayı, evrensek hukuk ilkelerini, toplumsal hak ve özgürlükleri korumayı bilmek gerekiyor. Hukuksuzluğu ve keyfiliği esas alan, hukuku ve yargıyı yalnızca

kendi selameti için devreye sokan bir iktidarı denetim altında tutma mücadelesini vermek gerekiyor. Geçmiş olsun demekle, yaptıkları her şeyi kabullenmekle, boyun eğmekle olmuyor.

“Anayasa mahkemesi onaylayacaktı zaten” diye, böylesine keskin, cumhuriyeti yıkan bir rejim değişikliği için mücadele etmemek olur mu? İşte “durun bakalım ya da sorun bakalım niye bu hale geldik” derken bunları kastediyoruz. Bunlar öyle sanıldığı gibi şekli şeyler de değil. Yalnızca Meclis içine hapsedilecek ve parmak sayısına bırakılacak -ki AKP bunu yaptırıyor hep- şeyler değil. Arkasında duracak milyonlarca insan var.

Bütün bunlar oldu, anayasa yürürlükte, seçim yapıldı ve o seçimi bir kişi kazanarak şimdi kendisine başkan dedirtiyor. Buradan ilerleyelim; evet bu anayasa meclisin kimi görevlerini makaslasa bile, evet yargıyı güdümlü hale getirmekten daha öte memurlaştırırsa bile, bu anayasa parlamentoyu ve yargıyı da koruyor, kaldırmadı. Anayasanın cumhuriyet ve niteliklerinin tanımlayan ilk iki maddesi de yürürlükte. Bu anayasa, kanun düzenini, yasallık ilkesi ve güvencesini yok etmedi; temel hak ve özgürlükleri kaldırmadı. Bakanlar kurulunu kaldırıp başkanı, KHK düzenini kaldırıp CBK düzenini getirdi ama Anayasayı istediğiniz gibi tepe tepe kullanın, ihlal edin ya da işinize gelmezse ihmal edin demedi.

Bakın hatalar zinciri nasıl devam ediyor. Önce (7142 sayılı) yetki kanunu çıkarıldı, basit bir kanun gibi çıkarıldı, önemsenmedi. Arkasından gelen (698-703 sayılı) KHK’lerle birçok yasa uyum adı altında değiştirildi, yürürlükten kaldırıldı, birçok kuruluş kapatıldı. Kapılar CBK’lere sonuna kadar açıldı. Yine sessizlik, yine kabulçülük. Parmak kaldırıp hayır oyu vermekle olmuyor. Ve cumhurbaşkanı 1 numaralı kararnamesinden itibaren devleti CBK’lerle yeniden şekillendirmeye başladı ki, buradaki anayasaya aykırılıklar, görev, yetki ve sorumluluk kaosu da görülmedi. AKP kendi değiştirdiği anayasaya, kendi değiştirdiği rejime de aykırı hareket etti, etmeye de ediyor.

Kimi CBK maddelerinin Anayasa Mahkemesine götürülmesi yetmedi, yetmiyor. İşte 1 numaralı CKB’yle ilgili AYM kararı önceki gün verildi. O CBK içinde yalnızca bir madde, Kültür Bakanlığının yurt dışındaki ihalelerle ilgili maddesi, dış kapının mandalı maddesi, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Gerekçe yazılınca göreceğimiz teknik bir yetki sorunu... CBK’ler düzeni sürüyor, Anayasal güvence ve yasalık ilkesi gözümüzün önünde eriyip gidiyor. Aynı şekilde, meclisin işlevsizleşmesi/işlevsizleştirilmesi devam ediyor. Yargıya müdahaleler, memurlaştırılmış yargı, parti yargısı süreci devam ediyor. Bakanların memur oldukları halde, yetki ve görevlerini aşan konumları, ofisler, kurullar, bütçe yapımı ve kabulündeki hukuksuzluklar devam ediyor. Külliye ve yaptığı işler, devletin içindeki işlerin çoğu Anayasayı ve yasaları dele dele çalışmaya devam ediyor. Daha da önemlisi denetimsizlik devam ediyor.

Bu anayasa değişikliğiyle yürütme düzeninde değişiklik yapıldı gibi bir algılama yaratıldı ise de, artık Türkiye’nin anayasal yapısı, parlamenter yapısı, yargı düzeni, laik hukuk devleti niteliği, bütünüyle devlet düzeni değişmiş durumda. Hem değişti hem de değişikliğin hukuksal sınırlarında kalınmıyor. Anayasaya rağmen esneklik bile değil, hukuksuzluk ve keyfilik devam ediyor. Asıl kötüsü de kanıksatılarak devam ediyor. Daha da kötüsü iktidar dışını siyasetlesizleştirme süreci devam ediyor.

Panel başlığımızla okursak; Değişen ne? Anayasanın ilk iki maddesi, devletin ve hukukun iskeleti değişmediği halde, parlamento ve yargı varlığını sürdürdüğü halde her şeyin merkezine “başkan”ın oturtulması ya da öyle gösterilmesi. Değişen ne? Devletin şekli cumhuriyet olarak gösterildiği halde cumhuriyetin niteliklerinin ortadan kaldırılmış ve yıkılmış olması. Değişen ne? Demokrasinin olmazsa olmazı seçimlerin varlığını sürdürdüğü halde yalnızca başkan seçimine bağlı kılınması, yerel seçimlerin seçmene ve genel oy hakkına rağmen atama yoluyla yok edilmesi. Yani genel oy hakkının göz göre göre çalınması. Değişen ne? OHAL’siz dönemde OHAL’li yaşam. Değişen ne? Parlamentosundan Sayıştayına, yargısından toplumsalına kadar denetim mekanizmalarının çarklarının durması. Değişen ne? Tarikat ve cemaatlerin devleti istedikleri gibi parsellemesi. Değişen ne? Sermayenin tahakkümü için bütün yollar açılırken, emekçilerin hak gaspı için bütün yolların açık tutulması.

Değişmeyen ne? Değişmeyen sermaye egemenliğindeki sınıflı devlet, piyasacı ve gerici devlet... Sermayenin sınırsız tahakkümü için seferber olan devlet. Sömürülenleri karşısına alan sömürücülerin yanında duran devlet... Eşitsizlik, adaletsizlik...

Buradan bakamazsak, biçimsellikle oyalanıp durur onun için dahi mücadeleyi kesersek sıkça sözü edilen hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı, devletin demokratikliği ve laikliği bu düzen içinde dahi gerçekleşmez, gerçekleştirilmesine de izin verilmez.

Ersin hocanın çizdiği tablo emekçi halk için, evrensel hak ve özgürlükler, evrensek hukuk ve adalet için vahim ama kazançlı olanlar da var. Onları da görmeliyiz.

Sermaye hayatından memnun, uluslararası sermaye hayatından memnun, finans kapital memnun, bankalar memnun. Rant ve talancılar, kamu kaynaklarına el koyanlar memnun. Özelleştirmeciler memnun. Temel kamu hizmetlerini devralarak kârlarına kâr katanlar memnun. Devletten istediği teşvik yasalarını ve vergi yasalarını çıkarttıranlar, imar ve vergi aflarından yararlananlar, bankalarla sürekli yeni ödeme ve kredi pazarlığına oturanlar memnun. Faizciler memnun, emekçiyi haklarını gasp ederek kapı önüne koyanlar memnun. Grevleri hemen erteletenler yani yasaklatanlar memnun. Halkın direnişini toplantı ve gösteri yürüyüşü yasaklarıyla, şiddetle bastıranlar memnun... İşsizliği ve göç inanlarını yedek, ucuz, esnek işgücü olarak yaşatanlar memnun. Krizlerde tıkanığında savaşa başvuranlar memnun.

Eşitsizlik, adaletsizlik, hak ve özgürlük ihlalleri devam ediyor. Oy hakkını kullanan ve %10 seçim barajının baskısıyla düzen partilerine ve onların da büyüklerine oy vermek gereği hissedenlerin çoğunluğu her seferinde daha çok fakirleşiyor, yoksullaşıyor; gelir dağılımı daha çok bozuluyor; mülksüzleşme ve borçlanma daha çok artıyor. Makro bakışla, hayatından memnun olanlar sermaye sınıfı, ezilen ve sömürülenler ise işçi sınıfı, emekçi halk... Bu analizi yapmadan “değişen ne ve nasıl kurtuluruz” sorularının altından kalkamayız. Atatürk Orman Çiftliğine kurulan Külliyyeye, Kanal İstanbul’a, kamusal alanların talanına takılıp kalırız. Ve de takıldıklarımızı dahi çözemeyip “başkan gitsin”le yetinip kalırız. AKP’nin içinden çıkan partilere bakıp dururuz. Bu takılmalar ve yetinmeler bizi sermayeye, sömürücülere “buyrun size her şeyi sunuyoruz, ucuz ve esnek olarak emek de sizin, topraklar da sizin, yer üstü ve yer altı tüm varlıklar da sizin” deme anlamına gelir. “Kapitalist düzen sürsün” anlamına gelir.

İşte sermaye yönünden esnek, işte denetimsiz, işte hızlı karar verebilen, işbitiren bir yönetim modeli. Emekçiler yönünden hakların sıfırlandığı, sömürünün keskinleştiği yönetim modeli...

AKP'ye "neden bunları yaptın" diye sorma hakkımız var mı? AKP, "ben emperyalizmi, ben kapitalizmi savunuyorum, zaten benim işim bu", "piyasayı dinsel gericilikle yoğuruyorum, başarılıyım da", "sınıfıma hizmet ediyorum, işlevim bu", "liberalizmi sonuna kadar uyguluyorum", "vesayetleri yıktım", "siyasi İslam'da başarılıyım", "demokrasiyi uyguluyorum, seçimleri de kazanıyorum, hatta 7 Haziran - 1 Kasım 2015 arasında olduğu gibi düşsem bile kısa sürede kalkıyorum" demiyor mu? "O kadar güçlüyüm ki seçimle kazananları dahi görevlerinden alabiliyorum, yerlerine istediğim kamu görevlilerini atayabiliyorum. Bunları da Anayasaya aykırı olarak yapabiliyorum" demiyor mu?

AKP siyaseti ve iktidarıyla birlikte klasik muhalefet anlayışı da bitmiştir artık, önceki dönemlerin muhalefet anlayışı işe yaramaz hale gelmiştir. Muhalefet önceki anlayışla yol alamaz; ancak payanda olmaya, yaşatmaya, meşrulaştırmaya katkıda bulunur. "Sayımız bu kadar, ne yapabiliriz" diyerek teslim olur. Meclis içindeki sayıya sığınır da kendilerine oy veren milyonların gücünü, halkın gücünü unuttur. Tabii bir de sınıfsallığı unuttur, daha yerinde deyişle unutturur. AKP döneminde Meclis nelerin önünü ne derece kesebildi acaba? Oğuz Hocama sormuş olayım.

Gün gelecek bu Meclis yasa bile çıkaramayacak. Çıkarma ihtiyacını AKP belirleyecek. Anayasa, aynı konuda yasa varsa CBK çıkarılamaz diyor. Başkan da "bu durum değişmeli, önümüze engeller çıkarıyorlar" diyor. Yukarıdan beri aktardığımız tablo başkanın bu girişiminde de kazanacağını işaret ediyor. Bunun sonucu, Meclis yasaları yürürlükten kaldırmakla, CBK'lere yol açmakla yetinecek.

Sermayenin ve sömürünün sınırsız tahakkümünün önündeki tüm engellerin kaldırılması, emekçi halkın baskı altında susturulması ve muhalefetin de klasik muhalefet anlayışıyla payanda olması... Bu tablo eş zamanlı olarak, yukarıda da vurguladığımız gibi toplumsal "siyasetçisizliği", "siyasetçisizleştirmeyi" işaret ediyor. Siyasetin olmadığı yerde demokrasiyle, hukukla sonuç alınmaz. Siyasetin olmadığı yerde laiklik ve aydınlanma korunamaz.

Düzen içinde çok parti olması, farklı siyasetler anlamına gelmiyor. "Bu düzen değişmeli" diyen siyaset dışında "çok parti tek siyaset" uygulanıyor.

Adalet Haftası nedeniyle sunuşun girişinde Uğur Mumcu'dan alıntı yaptım. Muammer Aksoy'la bitireyim. Muammer hoca 1961 Anayasasından da destek alarak direnme hakkını hep vurguladı. Eğer bir toplum cumhuriyetin ilerlemeci, aydınlanmacı, yurtsever, halkçı, eşitlikçi, katılımcı, adaletçi değerlerini ortadan kaldıracak bir yönetimle karşı karşıyaysa, direnme hakkı doğar. İlk turu burada bitireyim.

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Teşekkür ediyorum Ali Rıza Aydın'a. Ali Rıza konuşmasındaki soruyu sorarken düşündüm; Meclisten, muhalefetin normal muhalefet eylemleri dışında niteliği ve biçimi farklı bir şey oldu mu diye, bir iki örnek geldi aklıma. Bir tanesi 1 Mart 2003 tezkeresiydi; AKP'lilerin içinden gelen muhalefetin de eklenmesiyle reddedildi ama Meclis'in o dönem tek muhalefet partisi olan CHP'nin kararlı duruşu olmasa bu sonuç sağlanamazdı. Tabii o bir yasa tasarısı değil tek oylamalık bir savaş tezkeresiydi, ama önemi yadsınamaz. Bir diğeri de AKP'nin anti-demokratik bir iç tüzük dayatmasıydı, o da yasa değildi belki ama gene de çok maddeli bir düzenlemeydi ve Meclis'in anayasası sayılan içtüzüğü iğdiş etmekteydi. Bu düzenleme, muhalefetin (bu defa üçlü muhalefet vardı Meclis'te) kürsü işgaliye önlenemedi.

Gerçi sonradan AKP anayasayı değiştirerek iç tüzüğü kendine göre “halletmiş” oldu. Bir başka örnek var, Kamu Yönetimi Temel Kanunu var; fakat bu yasa kavga dövüş meclisten geçebilmişti; onun kadük olmasını sağlayan Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer’dir. Yasayı geri yolladı, AKP grubu tekrar görüşüp göndermeyi göze alamadı. Daha sonra aynı konuda bölük pörçük düzenlemelerle yol almaya koyuldu. Sonuçta gerçekten çok sayılı örnekler var; gerçekten şu doğru, değişik muhalefet biçimleri şu ana kadar uygulamada yeterince denenmiş değil, Meclis de zaten tükenmiş durumda, buna katılmamak mümkün değil.

Evet şimdi ben son konuşmacımıza Prof. Dr. Ali Murat Özdemir’e sözü veriyorum, daha sonra da salona geçecek söz hakkı, buyurun. Süreniz 25 dakika.

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR: Teşekkür ederim. Kısa tutmaya çalışacağım zaten yorulduunuz. Önce söze başlarken ben, devletin görelî özerkliği kavramı kapsamında, Türkiye’de başkanlık rejimini görüşmeye geldim, Oğuz Hoca aradığında hemen başkanlık sistemini konuşacağız deyince, aklıma o gelmişti sizlerle paylaşabileceğim. Böyle yapmakla çok yüksek soyutlama düzeyinden daha somut bir konuya davet etmiş olacağım sizi. Ancak önce duyduğum değerli yorumların dışında birkaç şey belirtme ihtiyacı duydum ben. Önce o birkaç cümleyi söyleyeyim, sonra konuma geçirim. Değerli dinleyiciler, şu anda bizim burada pek bahsetmediğimiz şey şu: Türkiye, çok radikal ve önemli bir tarihsel aşamada. Yani kimilerine göre 1946, kimilerine göre 1950’lerle başlayan bu uluslararası iş bölümüne eklenme tarzımız değişiyor, bu iyidir, kötüdür, bence iyi. O yüzden o kadar karamsar değilim yani. Amerikan hegemonyasından çıkıyoruz ve batı ile olan ilişkilerimizde bir radikal dönüşüm var. Üstüne üstlük de hani ilk yıllarında bu düzen içerisinden gelen bir partinin konjonktürel bir takım tepkileri nedeni ile oluşan ilginç bir yarılma durumu söz konusu aslında başkanlık sistemine geçişle ilgili yanları da var söz konusu durumun. İkincisi hegemonik blok değişti yani, siyasal aktörün adının aynı olması sizi yanıltmasın, 2015’e kadar Türkiye’de bir farklı tarihsel blok vardı, tarihsel blok derken A, B, C, partisi değil yani, belirli bir sınıfın, belirli bir fraksiyonun, iktidarını sağlayan özgün düzenekler ve ittifaklar sistemi demek istiyorum. Bu blok dağıldı, ama o bloğun merkezinde bulunan parti, yeni bir şeyle, farklı bir programla bir şeyler yapıyor, eski bağdaşıkların önemli bir kısmı ile arası kötü oldu işte, “yetmez ama hamdolsun buna da şükür, Allahım ne güzel” filan diyen arkadaşlar vardı, imzacı tayfa dediğiniz adamların önemli bir kısmı bunun içindendi, işte o da eski arkadaşlardı yani eski hegemonik bloğun sağlıklı sollu, demokrat, Vahabici, ABci, ABDci birleşenlerinin tümü dağıldı. Yeni bir düzenek, yeni bir tarihsel blok kuruluyor mu? Henüz kuruldu diyemeyiz, hayır. Umarım kurulur böyle bir tarihsel bloğun kurulmaması orta vadede, özellikle çalışan insanlar için hayırlı değildir pek çok durumda. Ama kuruluyormuş gibi işaretler de var. Her tarihsel blok belirli bir birikim stratejisine, birikim rejimine dayanır. O işte Türkiye’yi 2015’e kadar dış borçlanma yoluyla, kör topal götüren bir şey vardı, nasıl geldiği önemli değil, birikim rejimi vardı, ki kaynağı önemli değil, o birikim rejimi 2015’te hitama erdi, en öncede reis fark etti, “yol bitti” dedi yani. 2015’te o dönem bitti yani, yıkılan tarihsel bloğun arkasındaki birikimdi o. Anayasa dediğimiz şey nedir, Anayasa dediğimiz şey, belli bir cumhuriyet projesinin normatif ifadesidir. 2015’e kadar olan şey her neyse o, onun normatif ifadesi olarak, beğenmediğimiz 82 Anayasası kör topal gitti, geldi, fakat 2015’te o tarihsel blok dağıldı, Türkiye’nin batıyla kurduğu ilişki biçiminde radikal değişimler başladı, kendi iç çelişkilerini, batıyla kurduğu önceki ilişki üzerinden, yeniden erteleme kapasitesini yitirdi Türkiye, bu

şeylerde yeni bir düzenek çıkıyor karşımıza. Tabi ki, eski bağlantılarımızda bağlantı kurma biçimimizi gösteren göstergeler de doğal olarak dönüşür bu durumda. Bir şeyler oluyor, ben 2015 öncesi çok umutsuzdum, şimdi çok mu umutluyum değilim, ama en azından, sürekli bir karamsarlık hali yok, yani yeni bir tarihsel blok kurulacak, orada taşlar yerine oturacak, batı emperyalizmiyle olan ilişkimiz kötü, iyi bir şey bu baktığımız zaman, belki daha iyi bir şey çıkar, çıkmayabilir de onu da bilmiyorum, ama benim baktığım yerden işler biraz böyle. Aynı şekilde şunu da belirteyim: Herhangi bir devletin biçimine içkin bir keramet yoktur, benim baktığım yerden yani. “Kapitalist bir devlet için en uygun kabuk” diye bir şey yoktur, bu hengame içinde kim kimi temsil ediyor ona bakarım ben. 2015’ten beri Amerikan temsilinin azaldığını görüyoruz ülkenin içinde, sizlerin büyük ihtimale özlediğiniz ulusal hükümetin programı altına olmuyor söz konusu dönüşüm bunun da farkındayız, her şey güllük gülistanlık değil ama nihayetinde batı emperyalizmin huzuru çok kaçık. Yani bundan başımıza ne gelir, ne keramet bulursunuz bilmiyorum ama, “emperyalizmden uzak olan Allah’ına yakın olur” benim inancım budur arkadaşlar. Ayrıca şunu da söyleyeyim, yine baktığım yerden bunu vurgulamam gerekecek. Uluslararası Adalet Divanı’nı kuran statünün 38. Maddesi, hukukun üstünlüğü kavramını yeniden belirlercesine, hemen İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra şöyle bir içerik düzenliyor: 38. Madde bize sayıyor uluslararası hukukun kaynaklarını, ne bunlar? Bir ne, uluslararası anlaşmalar, tamam. İki ne, uluslararası örf ve adet. Üç ne, medeni milletlerce kabul edildiği haliyle hukukun evrensel ilkeleri. Yani sizinkiler değil, medeni olması lazım, şart. Burada 1945 yeni bir dünyanın şekillendiği bir dönemdir. Klasik ulus-devlet-imparatorlukları ya da emperyalist Britanya hegemonyasındaki emperyalist düzenek yerini, Amerikan hegemonyasında yeni bir emperyalist düzene bırakıyor ve bu emperyalist düzeneğin yeni bir devlet biçimi önerisi var. Yani düzen sadece sermayenin uluslararasılaşması değil, aynı zamanda, devlet biçiminin uluslararasılaşması prensibinde işliyor. İşte kendi periferisine (çevresine) gelecek ülkelere de uygun davranış kodları ve yapısal biçimler yüklüyor. İşte Keynes’in de, Kelsen’in de aynı dönemde çıkması bundan. Yeni bir dünyanın kurumlarının kurulması... Bizde 61 Anayasasının kabul ettiği genel devlet biçimi de bu şekilde kuruluyor. Ve bakıyoruz şimdi, bu merkezin, kolektif emperyalist merkez diyorum ben buna, bunun kendisi hayırlı bulunduğu devlet biçimini ihraç etme kapasitesi düşüyor, dünyanın her yerinde. Düştüğü ölçüde şiddete sarılıyor, şiddet tek başına yeterli bir yol değil, bir kez uygulamakla yetmiyor, işte Irak ya da Libya’da olduğu gibi, Sudan’da olduğu gibi... her türlü emperyalist cinayet bir müddet sonra, istikrarsız olarak başka sıkıntılarla dünya toplumuna, bugün en çok da Türk toplumuna yeni sıkıntılar olarak geri dönüyor, şiddet ve düzensizlik ve göçler ve sefalet olarak geri dönüyor, Parlamenter sistemin kendi başına iyi olması diye bir şey yok, değil, böyle bir şey diyemeyiz. Herhangi bir sistem iyiliğini, kendi içerisinde temsil edilen toplumsal güçlerin etkilerinden alır. Çalışan emekçi insanların, refahını, yaşam niteliklerini daha iyi temsil edecek diye herhangi bir A, B, C sisteminden bahsedemeyiz. O anlamda da bakacağımız şey ne olmalı? Batılı (emperyalist) menfaatin temsilinin azalması, bundan ne çıkacak bilmiyorum, “her şey güzel olacak” da demiyorum, o ayrı bir şey. Ben şimdi geriye döneyim, devletin görece özerkliği kavramı bağlamında Türkiye’de başkanlık sistemi. Birkaç şey belirteyim müsaade ederseniz. Hepimiz söyledik, değerli hocalarım söylediler. 2017 tarihinde yapılan halkoylamasıyla, önemli değişiklikler husule gelmiştir, o anlamda Ali Rıza Abi’ye katılıyorum, söz konusu değişimin (başkanlık sistemine geçişin) ben de yazmışım zaten, egemenliğin devletin yasama, yürütme ve yargı erkleri bağlamında dağılımında, 70’lerden bu yana süren,

“yürütmenin sürekli güçlenmesi eğilimi” ile uyumlu olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Değişim sadece bununla (yürütmenin sürekli güçlenmesi olgusuyla) açıklanamaz (demin dediğim gibi hegemonik gücün rolünün değişmesi, uluslararası iş bölümünde olduğu gibi uluslararası güç bölüşümündeki dönüşümler, bunlar, özellikle Türkiye’de uluslararası kapitalizmin çelişkilerinin, yeniden üretilmesindeki imkanlarının A, B, C, nedenleriyle azalması, bunlara bakarsak, tabi ki başka düzeylerle, başka gerekçeler var yani), Türkiye’nin başkanlık sistemine geçişini buradan açıklayamayız tek başına ama, bunu aklımızda tutalım, bu neoliberal hegemonyanın başladığı 1970’lerden itibaren, sırf Türkiye’de değil, hocamın dediği gibi, bütün çevre ülkelerde görülen bir “yürütmenin güçlenmesi eğilimi” var. Neoliberalizmin ilk uygulamaları da, maalesef, Allende’nin Şili’sinden önce bizim başımıza Erim’le geldi, KHK teknolojisinin Türkiye’ye tanıtılması, ama 1980’lerde bu arttı, 82 Anayasasının hazırladığı imkanlarla ortaya çıkması, yürütmenin güçlenmesiyle bağlantılıdır. Burada bir seri niceliksel değişikliğin birikip, niteliksel bir sıçramaya yol açtığını söyleyebiliriz, ama dediğim gibi yalnızca bununla açıklayamayız. Peki ne oldu neticede, değişiklikler bir kül olarak değerlendirildiğinde, cumhurbaşkanını ya da başkanın, hangisini isterseniz, yürütme alanındaki yetkileri, devlet başkanı sıfatıyla sahip olduğu yetkiler karşısında, “yürütme idare farklılığını belirsizleştirecek ve devletin görevli özerkliği dediğimiz şeyi silikleştirecek” şekilde artmıştır. 2017 değişikliklerinin bu süreçteki katkısı ne dersek, buna bir cevap olarak şunu verebiliriz: 1970’lerden bu yana süregiden eğilimlerin idaredeki yansımaları üç başlıkta gruplandırılabilir. Bunlardan birisi, “değer-biçim”in alanı, yani piyasaların etki alanı, bir zamanlar piyasada alım satıma, konu olmayan şeyler karşısında, sürekli genişlemektedir. Her şey alınır satılır hale gelmektedir, biz buna metalaşma diyoruz, alım satıma tahvil edilemeyen şeylerin alanı daralmış, değer biçimin dünyası ile günlük yaşamımız arasındaki sınır bulanıklaşmıştır ve piyasanın alanı sürekli gelişmiştir. Dolayısıyla metalaşma süreci, kolektif kamusal varlıkları içerecek şekilde, ormanlarımız, denizlerimiz, kıyılarımızı içerecek şekilde kapsamını artırmıştır. Metalaşma süreçlerinin düzenlenmesi esnasında, kamu hizmetinin ve bir alan olarak kamunun anlamı 70’lerden beri değişmektedir. Kamu hizmeti gerçekten bugünkü ana akım akademinin dilindeki haliyle ifade edildiğinde 70’lerde yaşayan herhangi bir sağcı veya solcuya nüzul indirmeye yeter. Yani bugün kamu hizmeti niyetine yapılan tanımlara baktığımızda, başımızdaki felaketin büyüklüğünü anlayabiliyoruz. İkinci konu ile ilgili dönüşüm seti, işte idarenin örgütsel dönüşümüdür, ne var bu dönüşümün içinde? Klasik bakanlık teşkilatı çökmüştür, kamusallıkla beraber... Aynı süreçte kurul sistemleri, bağımsız idari otoriteler, bağımsız denetçiler, yönetim usulü bir kanser gibi kamusal olanı, ulusal olanı kemirmiştir. Bu sayılanların klasik bakanlık sistemini yerle yeksan ettiklerini görüyoruz. O yüzden başkanlık sistemine ağılamamıza gerek yok, neoliberal bir parlamenter sistemde de, işte çalışan insanların başına gelecek şey belidir. Uluslararası standartlara uygun olarak yapsınlar veya yapmasınlar. Üçüncüsü idareyi işleten ilkelerin dönüşümü söz konusu. Hocam da söyledi, hukukun üstünlüğü prensibi, yani bu kutsal bir şey değil. Bu sermayenin birikim dönemleri içerisinde, sürekli dönüşüyor, ikinci dünya savaşı öncesi neydi? “Yönetenlerin de yönetilenlerle aynı kuralara tabi olması” ne kadar güzel bir şey değil mi. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan hegemonyası ile bakıyoruz, işte demin dediğim şey hukukun, medeni milletlerce tanınan evrensel prensiplerinin de gözetilmesi... Yani bir saniye durun, o zaman ikisi aynı değil. Niye çünkü, ulus devlet yapısı dönüşüyor, kolektif bir emperyalist yapı geliyor, devletin uluslararasılaşması dediğimiz bir süreçle karşı karşıyayız. Bu hukukun üstünlüğü ilkesi

1970'lerde daha da değişmeye başladı, yürütmenin (diğer iki erk karşısında) öne çıkmasıyla birlikte... "Kerameti kendinden menkul idari emirlere uy" anlamına gelecek şekilde son 50 yılda bir daha dönüştü. İşte idarenin vesayeti dediler, vesayeti belli ki sevmiyorlarmış, (onlara göre) otoriter cumhuriyet insanları eziyormuş, ceberutmuş cumhuriyetimiz, o yüzden ne olmalıymış işte, idarenin vesayeti kaldırılmalıymış, subsidiarite ceberut devleti düzeltecek, aşağıdan yukarıya doğru demokratik demokratik ilerleyerek gidecekmiş, çok demokratik şahane olacakmış. Planlama ne, planlamayı atın gidin, planlamadan bahseden birçok değerli hocamızı, planlamacıyı tahkir ederek işinden uzaklaştırdılar, bunun CHP ile AKP ile bir alakası yok, bu neoliberal kafayla alakalı bir şeydir. CHP'nin içinde de birçok sol liboş, piyasacı, "planlama" deyince "aaahhha ceberut devlet" diye ayıldı bayıldı... Yukarıda şıklar halinde yapılan saptamaların, neoliberal hegemonyanın tesisi sürecinde, diğer gelişmekte olan devletlerde gözlemlenen kuramsal dönüşümlerle, kurumsal dönüşümlerle çok alakalı olduğunu tespit etmeme müsaade edin. Yani devletin uluslararasılaşması diye bir şeyden bahsediyoruz, emperyalist merkeze yakınlaştığımız sürece BM reformları, AB reformları, zart zurt olarak bunlar önünüze gelir. Şimdi, kapitalizm şunu söyleyeyim, neoliberal dönem, üniter devletin örgütsel, kurumsal haritalarını biçimlendirir, kamuyu imkânsız kılacak şekilde biçimlendirir, ulusu imkânsız kılacak bir şekilde tüketici kitlesine indirgemeye çalışarak biçimlendirir... Buna bağlı parçalanma eğilimlerini geliştiren şey aktörlerin hatasıyla açıklanamaz..., burada amil olan husus emperyalizmin, somut toplumsal yapının, piyasanın ve sermayenin dinamikleridir. Yürütme, iktidarın iki veçhesi vardır, değerli dinleyenler, benim baktığım yerden. Devlet denilen yapılaşmış ilişkiler alanı içerisinde kullanılan iktidar, hem idare ve sevk sürecinin işletilmesini, hem de yürütme erkinin, genel politikaların da arasında bulunduğu siyaset faaliyetini mümkün kılacak örgütlenmeyi gerektirir. Şimdi ilki yürütme, anayasal usullerle örgütlenerek, iktidar mevkiine gelen güçlerin; toplumu biçimleyen, iktisadi, siyasi, ideolojik yapılara müdahale etmek suretiyle, ülkede mevcut üretim, dolaşım, bölüşüm ve tüketim ilişkileri üzerinde etki yapma kapasitesidir. İdare, siyaset alanımızın saptadığı genel ilkeler doğrultusunda, sermaye birikiminin dinamikleri ekseninde, toplumsal bütünlüğün yeniden üretimi için gerekli alanlarda faaliyet göstermeyi içeren bir uğraş olarak değerlendirilebilir. Yani yürütme dediğimiz zaman işin bu kısmını (idare ile siyaset ayrımını), özellikle üniter bir devlette, akılda bulundurmak gerekir, başkanlık sisteminin olası zararı en çok bu açıdan karşımıza çıkabilir. Bunu uyarmakla kendimi yükümlü hissediyorum: siyaset üretme süreçlerinin idaresi ve idare ile siyasetin iç içe geçtiğin anlar olmakla birlikte, ikisini ayırmamız gerekir. İlkinin meşruiyeti Ali Rıza Ağabeyin dediği gibi, yurttaş iradesinin teveccühüne, ikincisi ise liyakate dayanır. İlkine giriş siyasi faaliyet, ikincisine giriş ise, nesnel koşulları yerine getirme becerisini haiz yurttaşları gerektirir. Türkiye'ye en ciddi olarak meşruiyet sorunu yaşatan yerlerden birisi bu, pek üstünde durulmuyor ama. İktidarın kaynağı olarak yurttaşlar, toplumun çoğunluk esasında biçimlenen iradesini, bir bütün olarak gerçekleştirecektir. AKP'li ya da CHP'li, yargıç olmaz arkadaşlar. Bu kapsamda liyakat ilkesi, toplumsal bütünlüğün tesisinde en önemli unsurlardan birisi olarak, cumhuriyetlerin üzerinde kurulduğu sütunlardan birisini oluşturur. Söz konusu ayırım devletin görelî özerkliğinin ön koşulunu oluşturur. Ele aldığımız kurgu içerisinde kapitalist devlet aygıtlarının idare ve sevk etme sürecinde en esaslı rol idari mekanizmaya aittir. Bugün öyle bir hale geldik ki, akademide çalışan bir kardeşiniz olarak yani, Adam 99 almış ALES'te, birkaç sene öncesinden bahsediyorum, son dönemden değil, "Okuduğün en son 5 kitabı söyle evladım" diyorsunuz sınavda, cevap şu: "Yüzüklerin

Efendisi 1, Yüzüklerin Efendisi 2, Yüzüklerin Efendisi 3, 4, 5". Bu cevabı veriyor, adam 99 almış, dahi olması lazım, dahi olması lazım, ALES nedir duydunuz mu bilmiyorum, bazılarının yaşını müsaite değil ama. ALES notu 93'e iniyor, çocukların zekasında açılma başlıyor, şakır şakır konuşuyor yavrularım benim. Şimdi benim halimi anlayın diye diyorum, biz şimdi 2015'den sonra bunlarda biraz rahatladık. Bu şekilde gelen adam sayısında esaslı azalma var, 2016'dan sonra yani. Bu ne kadar süper bir şey, her şey çok iyi oluyor demiyorum ama böyle şeyler var yani. Benim öğrencilerimin hiç birisi, Atatürkçü, yurtsever insanlardır, çeşitli sınavların kapısından geçemezlerdi, o sırada da AB bize demokrasi açısından yüksek not veriyordu, 2013'den önce süper notlar alıyorduk Batılıların demokrasi ölçütleri üzerinden, demokrasi de demokrasi... Şimdi bakıyorsun bu sıkıntılar azalmış. Her şey çok iyi değil ama, yani bu bir kabus da vardı yani... Bunlar emperyalizmle bağlantıları üzerinden var oldular, kendinden olan bir şey değil bu. Ne kadar iyi olur onu da bilmiyorum ama göstergeler her zaman bir şey söylemiyorlar. Neyse birkaç şeyi söyleyip bitireceğim, uzatmayacağım. Neoliberal hegemonyanın küresel çapta tesis edildiği 80'li yıllardan sonra, devletin idare ve sevk sürecinde, siyasi otorite karşısında, mevcut aygıtların sermaye birikimini sağlayacak şekilde işletilmesi için bırakılması gereken alanın, radikal bir şekilde daraldığı her yerde söylenebilir. Daralan bu alan, kapitalist sistemlerde sermaye birikiminin rekabete dayalı gerekliliklerinden kaynaklanan ve esas olarak üretim araçlarına malik olan sınıfa ait olan bir siyaset dairesine denk gelir. Birbiri ile rekabet halindeki kapitalistlerin piyasa olarak belirlenen o alanda devlet tarafından kayrılmadan, yani hukuk önünde eşit bir şekilde eylemelerini (hukuki işlemler tesis etmelerini) mümkün kılan bu alan, sermaye birikimi ile sınırlı kalmayıp, belirli siyasal özgürlüklerin de temelini de bir ölçüde oluşturabilir. Daha önce dediğimiz gibi, bu alanda bir daralma var, 80'lerle birlikte, bu tür sermaye birikiminin dinamikleriyle ilgili bir şey. Tabi ki, bizim gibi kenarda kalmış ekonomilerde daha da beter oluyor, hele kriz sırasında. Geline nokta idareye kapitalist bir devletin idare ve sevk süreci içinde, siyasi otorite karşısında, özerk bir alanın bırakılması gerektiğini biliyoruz, bu alan daralsa bile her zaman bunun bir yeri vardır ve eğer adam akıllı bir kapitalist devlet olacaksanız, buradaki liyakat usulüne dikkat etmeniz lazım, bu alan ne kadar daralmış olursa olsun, fiziken var, ve biz burada en basit şekilde işi götürebilecek personel sıkıntısı içerisindeyiz bu aşırı kayırmacılığın neticesinde. Mevcut aygıtların sermaye birikimini sağlayacak şekilde işletilmesi durumu ve bunun için gerekli özerkliğin kapsamı, sermaye birikiminin, küresel ölçekte dinamikleri tarafından, belirtilse bile, bu bir eğilim olarak, daralma olarak karşımıza çıksa bile, her zaman idareni özerkliğini ve görece bağımsızlığını, sağlamak için bir yer var, ulusal sağlığınız ve akıl sağlığınız için bu hayırlı bir şeydir diye bunu belirterek konuşmamı bitiriyorum, dinlediğiniz için teşekkür ederim

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Teşekkür ediyorum Ali Murat Özdemir'e, tam 25 dakikada da konuşmasını tamamladı. Dolayısıyla konuşmacılar tam bir eşitlik içinde sürelerini kullandılar. Şimdi eğer talep varsa sözü salona veriyorum; var gözüktüyor. Yalnız soruları çok uzatmayalım; konuşan arkadaşlar isimlerini de söylerlerse...

Sorular

Cahit POLAT: Hocam ben son konuşmacıya bu soruyu yöneltiyorum. Hocam, Kissinger'in Demirel'e söylediği bir söz vardır. 1995'te biz o koskoca Sovyetler Birliği'ni tankla, tüfekle

yıkmadık; insan hakları bahanesiyle yıktık. Şimdi Türkiye’de Aleviler 12 yıldır işe giremiyor, Kürtler bundan şikayet ediyor, fişlenmedik Kürt kalmadı, ailesinden dolayı solcular yine öyle, bu nereye varacak? Bakın en son AKP İstanbul Milletvekili Mustafa Yeneroğlu, bunu dile getirdiği için, Cumhurbaşkanı tarafından istifaya zorlandı. Bir de 1989’da, bunu Türkiye Gazetesi yayımladı. BM bir karar aldı; 50 bin Alevi veya 50 bin Kürt Türkiye’de biz eziliyoruz diye müracaat ederse, BM’nin o ülkeye ambargo uygulama ihtimali var. Tayyip Erdoğan bunları hiç düşünmeden gidiyor, bunun sonu ne olacak? Türkiye hukuk devleti değil, zaten ABD, Adalet bakanı ve İçişleri bakanlarını kontrol altına aldı; onların çalışmalarını izliyor. Yani bunun sonucu nereye varacak, Türkiye en sonunda NATO müdahalesiyle işgal mi edilecek? Teşekkür ederim.

Rahmi AKSU: Ben son iki konuşmacıyı dinleyebildiğim için, belki bütünü ile ilgili değil, fakat son iki konuşmacıyla ilgili ufak bir katkıda bulunmak istiyorum. Şimdi bir ülkeye, karanlık ne zaman çöker? Mutlaka buna insanlar şu cevabı verecektir: Kötü yönetimde çöker. Evet kötü yönetimde çöker ama kötü yönetimde kalıcı olarak karanlık çökmez. Nasıl çöker demokrasilerde? Eğer demokrasi diyorsak buna, eğer alternatif bir muhalefet, bu kötü yönetimi değiştirip ve iyi bir yönetime götürme erki, becerisi, yeteneği, isteği, azmi olmayan ülkelerde karanlık çöker. Ve maalesef biz uzun süredir bunu yaşıyoruz. Şimdi son iki konuşmacımız kapitalist sistemle ilgili var olan bütün yanlışları, kapitalist sistemle ilgili genellikle, neoliberal ve kapitalizm üzerine, evet, doğrudur. Ama bizim bir gerçeğimiz var bu ülkede; kapitalist sistemle yönetiliyoruz, ama kapitalist sistem demek, her şeyi kötü, her şeyi denetimsiz, her şeyi kontrol dışı olan bir sistem de değil. İstendiği zaman bunların hepsi kapitalist sistemde de kontrol altına alınabiliyor. Şimdi devlet kurumlarıyla evet kontrol altına alınma imkanı yok, çünkü denetim yok. Sayıştay, Danıştay bilmem ne kadar ama, bir muhalefet vardı olması gerekiyor aslında varsa. Eskiden bir sistem vardı. CHP döneminde hatırlarım, gölge kabine kurulurdu ve bütün kamu, gölge kabine ve gölge kurumları denetleyen ve gölge olarak atanan insanlar tarafından, o bakanlıklarda, o kamu kuruluşlarında ne yapılıyor, ne ediliyor, nedir, ne değildir, hepsi kayıt altına alınırdı. Şimdi bunun için çok denetlemeye de gerek yok. Bugün bu denetim isteğini yerine getirecek devlet denetimi kendisi yapmıyorsa, muhalefette de böyle bir istek görmüyoruz.

Somut bir şeyle bitirmek istiyorum. Çok uzun süre önce değil, özelleştirmeden bahsettiler. Bana göre özelleştirmelerin her biri, başta elektrik olmak üzere, ana muhalefet tarafından kamuoyuna indirilip tartışılabilirdi, alternatif getirilebilirdi. Bir ihalede, ufak değil ama milyonluk, Türkiye’nin en büyük arsasının ihalesinde, özelleştirmede şöyle bir şey yaşandı, çok uzun süre önce değil, 7-8 tane kamera ve televizyon orada iken, ihale yapıldı. Açıldı zarflar ve bir tanesi aynen şöyle dönerek ihale komisyonu başkanına, sayın başkan biz bu fiyatı böyle konuşmamıştık dedi. Ben şunu zannettim ki, 7-8 televizyonda bunu akşam haber yaparlar diye, hiçbirisi yayımlamadığı gibi, ana muhalefetten de bir tık duymadım. Bu şekilde bunlarla ilgili somut örneklerle, burada 24 saat yerimden kalkmadan bir şahıs olarak, bu ülkenin kamusunda uzun süre çalışmış, son 5 senesinde artık çalışmaya değer görmediği için emekli olmuş bir insan olarak anlatabilirim ama, kanımca ana muhalefetin buraya gelip anlatacağı bir birikimi yoktur. Teşekkür ediyorum.

Fırat GÜR: Sorum Ersin Kalaycıoğlu’na ve Ali Rıza Aydın’a. Burada Türkiye’nin demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri konusunda dünya konjonktüründeki yerini Ersin Hoca’nın

sunumundan çok güzel anladık. Maalesef çok kötü bir sonuç içerisinde olduğumuz görüldü. Ali Rıza Bey'in sunumunda, bu işin politik nedenlerinin toplum tarafından iyi değerlendirilemediği ve gelinen sonuçta herkesin bu olumsuzlukta bir, bu negatif durumda bir katkısı olduğu gayet güzel anlatıldı. Her iki tarafa da katılıyorum, bir şey öğrenmek istiyorum, bu salonda 70'li yılların öğrencilik süreçleri ve siyasal süreçlerin içinde bizzat bulunmuş bir arkadaşınız olarak, bakıyorum, o yıllardaki genç nesilde yani esas bu demokrasi, hak ve özgürlükler meselesinden bizzat etkilenecek 18-30 yaş arası burada bir kişi yok. Şimdi soruyorum, üstatlar, niye bu durumdayız, bu millet dışarıda, biraz yürüyerek geldim, yürüyorlar, geziyorlar lay lay lom. Ama burada çok önemli şeyler konuşuldu ki, ben belki böyle yüzlerce panele katılmışımdır, hala deli gibi takip ediyorum, ne oluyor da hala kimse, belki Ali Murat Özdemir de buna bir şey söyleyebilir, çünkü o daha genç bir jenerasyondan, ne oluyor, niye gelmiyorlar?

Keriman MINTBAY: Bizim ülkemiz önemli faşist darbeler atlattı, 12 Mart, 12 Eylül faşizmi. 12 Eylül faşizmine gelmeden önceki dönemde, halkımız büyük bir ekonomik krizle karşı karşıyaydı fakat ona rağmen, kitlelerin sol örgütlenmeye karşı bir desteği vardı, yoğun bir desteği vardı, sol bir ivme kazanmıştı, o koşullarda. Faşist yönetimler, tabii ki, eğer ekonomik anlamdaki kitlelere taviz veremiyorlarsa baskıları ve şiddeti yoğunlaştırırlar bu genel olarak yapılan bir uygulamadır. Şimdi benim sormak istediğim şu, öylesi güzel bir dönemden, 12 Eylül faşizmine geçiş oldu, ama 12 Eylül faşizmi ile birlikte, Türk-İslam sentezinin, bir devlet politikası olarak, kitlelere dayatılması ile, tarikat, cemaat örgütlenmeleri, Hizbullahın bizzat devlet eliyle kurulması, bunun peşinden yaşanan Sivas olayları, Sivas katliamı, o halde Türkiye'nin, devlet kurumları içinde, özellikle yoğunlaşan ve bugünkü koşullara bizi getiren, tarikat, cemaat örgütlenmesi ve Ergenekon olayları, ordunun, silahlı gücün dağıtılması vs. Şimdi devlet kurumlarının karar mekanizmasında, hatta devlette biz bu örgütlenmeyi, mili eğitim vs. aldığı kararlarda görüyoruz. Yani 12 Eylül'den önceki dönemle karşılaştırıyorum şimdiki dönemi; bizim başarımız çok zor, ben umudumu yitirmek üzereyim. Onun için ne yapmak gerekiyor? Üç konuşmacıya da soruyorum. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Efendim bahsettiğiniz genç dinleyici kitlesi sadece üniversitelerde toplantılar yapıldığı zaman bulunabiliyor ne yazık ki. Siz de söylediniz, bu tür üniversite dışındaki toplantı salonlarında gençleri göremiyoruz, bu ciddi bir sorun, çünkü gelecek gençlerin elinde olacak. İzninizle bir soru da ben yönelteyim: YAYED, belki bilmiyorsunuz, tam açılışla bir "Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği"dir. Dolayısıyla, burada hiç giremedik ama bu devletin değişen yapısının yerel yönetimler üzerine nasıl bir etkisi olur meselesini belki biraz açabiliriz, belki Ali Rıza girebilir bu konuya. Çünkü bir otokratik rejimin yerel yönetimlere özgürlük alanı bırakması, kendi doğasına aykırıdır. Yani şimdi yerel yönetimlerin yetkilerini elinden almaya yönelmelerine, yani merkezileşme yönünde çalışmalarına bakıldığında aslında yapmaları gereken şeyi yapıyorlar diyebiliriz. Dolayısıyla bu konuyu belki bu süreçler nasıl çalışır, nasıl buna karşı mücadele edilir, yerel yönetim seçmenleri nasıl haklarına sahip çıkarlar meselesi olarak gündemimizde tutmamız gerekir. Ben söz sırasını yine aynı sırayla başlatacağım; sayın Kalaycıoğlu'yla başlayalım, ama lütfen ikişer, üçer dakika içinde olsun.

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU: Gençlerin gelmemesi meselesi bana soruldu, gençler anladığım kadarıyla, kullandıkları iletişim teknolojisi alanı farklı, sosyal medya araçlarını

kullanıyorlar, Instagram, Facebook, yahut Tweeter ve o alanda kendilerinin kurmuş olduğu iletişim ağları var. O ağlar içerisinde iletişim kuruyorlar, kendileri gibi düşünenlerle daha ziyade temas ediyorlar ve genelde, siyasi eylemler konusunda, özellikle Gezi olaylarından itibaren, çekinceli durumdadır. Çünkü maliyet çok yükselmiş durumda. Neyin maliyeti yükselirse, ona talep düşer, bir iktisat kuralıdır, dolayısıyla toplantı, gösteri, herhangi bir dernekleşme olayının maliyeti, fevkalade yükseldiği için o tür etkinliklere katılma düşüyor. Şu anda biliyorsunuz, bu iktidarın, daha önceki iktidarlarda da bu özellik görünüyordu ama özellikle bu iktidarda çok açık gözükten bir şekilde, sivil toplum örgütü dediğiniz örgütlere yaklaşımı, temel itibariyle bunları ikiye ayırılıyor. Bir, kendisi ile birlikte çalışan ve korporatist bir ilişki içinde olan, yani yukarıdan direktif alan, aşağıdakileri denetlemeye yarayan, bir ilişki içerisinde olan dar bir kesim, 200 - 300 dernek, kuruluş veya vakıftan bahsedilebilir. Bu dernek, vakıf vs. ile iktidar çok yakın ilişki içerisinde, bunlara güveniyor ve onları bir şekilde kitleleri hareketlendirmekte, seferber etmekte (*mobilization*) kullanıyor. Bunların önemli bir şekilde gayri resmi (enformel) ve illegal olan, tarikat vs. gibi teşkilatlarla da ilişkileri var, onlar aracılığı ile kitle hareketlendirmesi ve denetiminde kullanılıyorlarmış gibi görünüyor. Geri kalan sivil toplum örgütlerini, çeşitli ölçülerde, kendisi için tehdit olarak görüyor ve onlara bu bakış açısıyla yaklaşıyor. Yani bunlar pek güvenilmeyecek olanlar, daha ziyade hasım olanlar, şeytani nitelikte bulunanlar, hain olanlar, düşman olanlar vs. şekilde iktidar bu örgütlenmeleri çeşitli kategorilere ayırmış durumda, ona göre muamele ediyor. Dolayısıyla bunların birine üye olursanız, muhtemelen hayatınızda bir bedel ödeme durumuyla da karşılaşabilirsiniz, o da gençliği ciddi ölçülerde kısıtlıyor, görebildiğim kadarıyla. Ve dolayısıyla bu tür etkinliklerde birkaç nedenden dolayı, gençler pek bulunmuyorlarmış gibi gözüküyor.

Şimdi karşı karşıya olduğumuz durumdan, ne tür bir formül ile çıkabiliriz, bunun basit bir yanıtı yok. Çünkü ben diğer meslektaşlarımdan ayrı olarak esas itibariyle, kurumsal yapıyı önemsiyorum. Kurumlar kalmadığı zaman devleti yönetemezsiniz, esas sorun veya açmaz burada, kişisel olarak devleti yönetemezsiniz, o yönetim bir şekilde İngilizce bir tabir var *failed state* diyorlar, çökmüş bir devlet, sizi oraya götürür. Yani bu yolun sonu, eğer ısrar ederseniz, Venezuela, yahut Afganistan, Somali veya Suriye gibi çökmüş devlet yapılarına doğrudur, yani girdiğimiz yol bu, temel sorun da burada. Rizikolar fevkalade büyük ve siyasal sistemin düzgün çalışma imkânı yok. Şu anda kamu bürokrasisinin hafızasının ortadan kalkması tehlikesi ile karşı karşıyayız. Buradaki ehliyet sahibi profesyonel kadroları eleyip, yerine partizan ve yandaş kadro getiriyorlar. Herhangi bir bilgisi, tecrübesi, birikimi vs.'si olmayan, ehil de olmayan bir kadro kuruluyor, bunlarla devleti yönetme imkânımız olmayacak, çünkü yönetim direktifle olacak, herkes yukarıdan direktif alacak, emir gelmeden karar alamayacak, hareket edemeyecek. Yönetim esası anayasa, yasalar, yönetmelikler, hukuk ve usa vurma (akıl yürütme) yoluyla yapılmıyor. Zaten bunu söylüyorlar, bakın, sosyal medyaya girin bakın yapılan açıklamaları göreceksiniz. Cumhurbaşkanı'nın talimatıyla Elazığ'a gittik diyor, pekiyi Bakan olarak sizin göreviniz nedir? Siz bir bakan olarak göreviniz dolayısıyla Elazığ'daki deprem bölgesine gitmenizi gerektirmiyor mu? Cumhurbaşkanı talimat verse de gideceksiniz, vermese de gideceksiniz. Ama öyle bir şey kalmamış durumda, çünkü eski bakanlık yok oldu, yeni bakanlık da kurulamadı, bakanlar ne olduklarını bilmiyorlar. Mesela Süleyman Soylu'ya sorun Bakanlık nedir diye, ne diyecek? Bakan siyasetçi mi, memur mu, Osmanlı sistemindeki kapıkulu mu, veya herhangi bir şekilde, siyasi bir kişilik mi, belli değil. Ne olduğu belli değil,

aslında kendisi, Amerikan başkanlık sisteminde sekreter (*secretary*) diye anılan bir mevkide, Türkçesi özel kalem, İşlerinden sorumlu, cumhurbaşkanının özel kalem olarak hizmet eden bir statüde, o kadar. Siyasilerle çıkıp laf yarıştıran, olacak iş değil çünkü farklı statüde, ama sistemin ne olduğu, nasıl çalışması gerektiği, esasının ne olduğu bilinmediği için, böyle bir karma çorman bir süreç devam ediyor. Ve bu durum da büyük ölçüde bu sistemin aşınmasına ve çalışamaz hale dönüşmesine neden oluyor, direktif gelmediği zaman hiçbir şey yapmayan, paralize olan, felç olan bir sistem var. Onun için ben bu kısmın önemli olduğu kanısındayım. Evet sermayenin ihtiyaçları, kapitalizm de önemli, ancak artık kapitalizm dışı bir sistem kalmadı, sadece kapitalizm var dünyada. Çin’de de devlet kapitalizmi var, bizde ahbap çavuş kapitalizmi var, Amerika’da liberal piyasa ekonomisine bağlı bir kapitalizm var, farklı türleri var, Almanya’da sosyal piyasa kapitalizmi var, Japonya’da farklısı var. Ama hepsi kapitalizmin farklı türleri, başka bir sistem yok şu anda dünyada. Böyle bir öneri de yok, onun için bir tercihimiz de yok, kapitalizmin içinde kalacaksınız, bir kapitalizm türünden diğerine geçebiliriz, olabilir. Çin çok iyi yapıyor bunu, becerebilir miyiz ondan da emin değilim, çünkü bizde çok ciddi kayırmacılıkla bu iş gidiyor, başka bir kültür, iyide çalışmıyor, onun için burada bir sıkışıklık söz konusu. Ama kapitalizmi düzgün çalıştırmamız için kurallar ve uygulanan yasalar lazım. Bu kuralları işletecek kurumlar lazım, onları işletecek de profesyonel kamu bürokrasisini gerekiyor, bunlar olmadan ne kurarsanız kurun sistemi çalıştıramayacaksınız, kapitalizm veya sosyalizm, sosyalizmi de getirseniz çalışmayacak, çünkü onu çalıştıracak ekip yok. Kamu bürokrasisini darma dağın ettiler, neden, Sultanizmden dolayı, tek kişinin emriyle, direktifiyle yönetilecek, direktif gelince çalışacak, gelmeyince çalışmayacak, onun için çalışmayan, giderek felç olan bir yapıya doğru evrilmekteyiz. Bu yapı tabii çökecek, yani 30 yıla 50 yıl arası sürüyor Sultanizm uygulamaları genellikle sonra çöküyor, bir sürü örnek var önümüzde, saydım örnekleri, bunların hepsi çöktü, çökmemiş bir tane yok. Ama çok kötü gidiyor bunlar, çok kan dökülüyor, savaşlar oluyor, içeride büyük protestolar oluyor, bunlara büyük şiddet uygulanıyor, yani insanlar ölümü göze almaya başlıyorlar, o zaman durdurulamıyorlar. Buraya kadar gidecek miyiz? Onu bilemem, bunu bilebilme şansımız yok ama çok kolay yapılabilecek bir şey değil değişim. Böyle bir yapıda muhalefet yok, muhalefetin güçsüz olması zaten bu yapının parçası, muhalefete izin vermez böyle bir yapı. Bu kadar muhalefet nasıl var, ben onu sorguluyorum esas itibariyle, niye var bu muhalefet, seçim niye var, seçilmiş tek başına başka kimseyi de istemiyor, ne yapacaksa yapsın, yapabileceğimiz başka bir şey yok. Çünkü Anayasa’ya saygılı bir yönetim yok, Anayasa Mahkemesi büyük ölçüde dumura uğramış, yargı var mı yok mu belli değil, herhangi bir kurum direktif almadan işini yapamıyor, yasama süper notere dönüşmüş, sivil toplumun esamesi okunmuyor, bunların hepsi berhava edilmiş vaziyette. Bunların dışında herhangi bir başka dengeleyici, denetleyici yapı da yok, hani bir zaman çok şikâyet edilen, askeri vesayet gibi engeller de yok, muhalefet partileri ne yapacaklar bu durumda? Onlara sormak lazım, ben bilmiyorum bu siyasal rejim içerisinde ne yapılabileceğini; yapılabilecek pek bir şey görünmüyor maalesef, bu rejim kendi kendini tahrip ederek bitirecek, teşekkür ederim.

Neo-patrimonyal sultanizm demek, temel itibariyle, merkezi geleneksel yönetim bunun adı patrimonyalizm, merkezi olmazsa feodalizm. Biz patrimonyalizmden, merkeziyetçi bir geleneksel yönetim geleneğine sahibiz. “Neo” olmasının nedeni görüntü itibariyle anayasalar, yasalar ve kurumlar varmış, (yani modern bir içerikteymiş gibi görünüp), arkasında tek kişinin

iradesini arayan bir geleneksel yönetim biçimi halinde çalışması. Bu işleyiş biçimi “neo”-patrimonyal yapıyor bugünkü rejimi; sultanizm de onun bir türü, aşırı bireysel idareye eğilimli olanı.

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Evet, teşekkür ediyoruz. Şimdi ikinci konuşmacımız sayın Ali Rıza Aydın’da cevaplama sırası.

Ali Rıza AYDIN: Önce izin verirseniz daha teknik olandan, yerel yönetimlerden başlayayım. Yeni rejim, kendisini yaşatmak için kurullar sistemini ortadan kaldırdı, Meclis içinden gelen başbakan yok, siyasi sorumlu bakanlar yok. Bu büyüklükte bir ülkeyi ve toplumu başkanlı rejimle yönetebilmek için yerel yönetimlere ihtiyacı olacaktı. AKP çok ciddi yerel yönetim çalışmaları yaptı. Büyükşehir modelini yaygınlaştırmayı, sayısını artırmayı çalıştı. Belki de yozlaşmış bir eyalet sistemi denenerek tüm Türkiye büyükşehir modeline geçilecekti. Böyle bir model istiyorlardı ve bu model doğu güneydoğudaki özerkleştirme taleplerini de karşılayacaktı. Belki de seçimle gelen valiyle, seçimle gelen belediye başkanı arasında bir yakınlaşma kurup, sonra birini tasfiye edeceklerdi. Bu tür taslaklar AKP’nin kasaında var. Ancak, son yerel seçimlerde ortaya çıkan sonuç bunu rafa kaldırdı, şimdilik kaydıyla. Yerelleşmeye verilecek rol şimdilik kaydıyla AKP tarafından rafa kaldırıldı.

Ancak, boş durulmadığı da malum; halkın seçtiği, seçimle gelen belediye başkanlarını anayasaya aykırı olarak görevden alıp, yine anayasaya aykırı olarak oraya süresiz atamalar yapıyorlar. Atananlar da vali ya da vali yardımcısı veya kaymakam oluyor. Yeni modele göre vali CB’nin ildeki temsilcisi zaten. Dolayısıyla “seçim ben kazandığım zaman var ve geçerlidir, ben kazanmadıysam gereğini de yapmayı bilirim” dayatması var. Öte yandan muhalefetin belediyelerine kaynak sıkıntısı yaşatılıyor, kayyum atanan ya da AKP’ye geçen belediyelere musluklar açılıyor.

Sunuşumun ilk bölümünde tartışmaya açtığım meşruluk meselelerinden biri de bu. Yapılanlar hem hukuksal hem de olgusal olarak meşru değil ama kabul gösterilerek, gerekli direniş gösterilmeyerek meşrulaştırılıyor. Tekrarlarsak, kaybettiği zaman genel oy hakkını çalan bir iktidarla karşı karşıyayız. Aynı zamanda arkasındaki milyonlarca oya dayanarak seçimle gelen belediye başkanına sahip çıkamayan partilerle karşı karşıyayız.

Evet, seçimi kaybettiği an her şeyi göze alan bir AKP, başkanlı rejimde güçlü yerel yönetim hazırlıklarını rafa kaldırırken, şimdi yerel yönetimlerin mevcut gücünü kıracak hazırlıkların peşinde. Her ne kadar kayyum modeli uygulanmaya başlasa bile, bunu tüm Türkiye’de yaşama geçiremeyeceği için, böyle bir müdahalenin kendileri yönünden çok ağır sonuçları olacağını bildikleri için yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını budayarak merkeze geçirecek tasarılar hazırlıyorlar.

Yerel yönetimler örneği seçim kazanmanın iktidara bağlı olduğunu gösteren demokrasi ve seçim yanılısamı örneklerinden biri. Burada diğer sorulara da yanıt var.

İlerlemeci, aydınlanmacı, yurtsever, sanayici ve kalkınmacı cumhuriyet tarihinde 1930’lar, 1960’lar, 12 Eylül’den sonra kısmen de olsa 1990’lar toplumculuk anlamında olumlu ya da en azından olumsuzluk taşımayan dönemler olarak gösterilebilir. Başka örnekler de sıralanabilir. Seçimle yıkılan iktidarlar da oldu.

Ama her seferinde sömürücü düzen yoluna devam edebildi, müdahalelerden de kaçınmadı. 12 Mart muhtırasını unutmayalım. 12 Eylül 1980 en ağırıydı. 1991 ANAP'ı yıktı ama 2002 proje partisi modeliyle, AKP'yle laik cumhuriyet ve hukuk devleti yıkıma uğratıldı. Kapitalizm ve emperyalizm krizlerine rağmen uzun süredir AKP'yle yaşamaya devam etti, ediyor. Olumlu örnek bulmak zor dediğim buydu. Bulsanız bile sınırınız kapitalizmin çizdiği yere kadar.

İşte öyle bir model ki, %10 barajla Meclise yerleşen, milyonlarla oy alan siyasi partiler bile seçimle kazandıklarını koruyamıyorlar, koruma mücadeleleri fırtına önündeki kağıt paravanlar gibi. Kürsülerde eleştirmeye, beyanatlarla, hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı demekle mücadele yapılmıyor. Demokrasi deniyor ama atı alan Üsküdar'ı geçiyor.

Özetin özeti, düzen içi muhalefet düzenle sınırlı. Direnişi bile beceremiyor.

Stefan Zweig iki Dünya Savaşı yaşayan Avrupa'yı kısa ve öz olarak; "her şeyi korkunç sefalet fırtınası yutmuştu" diye anlatır. Bu sözlerle biraz oynarsak, Türkiye'de her şey piyasacı ve gerici bir fırtına tarafından yutuluyor. Düzen içi dediğimiz yapı, iktidarıyla ve muhalefetiyle emekçi halkın bu piyasacı ve gerici fırtına tarafından yutulması konusunda elinden ne gelirse yapıyor. Paranın saltanatı, dinsel saltanatla at koşturuyor. Kabul edin ki düzen iç muhalefet bu yutma işine ve iştahına engel olacak güce sahip değil, engel olma emareleri de zayıf.

Laik hukuk devleti de hep yutuluyor ve yutuldukça yutma işine kendi giriyor.

Yakında yitirdiğimiz Mümtaz Soysal hocanın deyişiyle "hem egemenlik hem de meşruluk sorunu"yla karşı karşıyayız.

En iyi kapitalist düzen örnekleriyle vakit geçirecek, demokrasi yanlısılarıyla oyalanacak halimiz ve zamanımız kalmadı.

O zaman neyin ayağa kalkması gerekiyor? Mücadelenin... Mücadele, mücadele, mücadele...

Neye karşı? Yalnızca AKP'ye ya da kimilerinin dediği gibi AKP başkanına değil, piyasacı ve gerici düzene karşı.

Neye karşı? Laikliği ve aydınlanmayı ayaklar altına alan, çocuğu ve kadını cinsel meta olarak gören gerici ve yobazlara karşı.

Neye karşı? Tarikatların ve cemaatlerin içinde cirit oynadığı sermaye düzenine karşı.

Neye karşı? Eşitsizliğin, adaletsizliğin, hak ve özgürlük ihlallerinin üzerinde tepinerek, emekçi halkı ezerek, iş cinayetlerine kaza diyerek, sömürüden başka bir şey düşünmeyen sermaye sınıfına karşı.

Neye karşı? Kapitalizme ve emperyalizme karşı.

Ve her seferinde sınıf kavramını unutmadan, işçi sınıfının örgütlü mücadelesiyle...

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Teşekkür ederim. Gerçekten görüyorsunuz, sorular konuşmacıları daha da açıyor ve yeni boyutlar ekleniyor. Şimdi son olarak Ali Murat Özdemir, söz sizde.

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR: Sabrınız için teşekkür ederim. Birkaç şey söyleyeceğim, kısa tutacağım. Genelde yaşadığımız sıkıntıların, özelde neoliberalizmin tahribatını anlattığımızda, "e o zaman sen ne diyorsun" gibi sorularla her zaman karşılaşıyorum. Beni Türk toplumuna Mesihvari bir eda ile konuşmam, ama sosyal cumhuriyetten bahsediyorum, etnisite ve mezhep

üzerine şekillenmeyen, kolektif haklar esasında, kamucu bir şekilde işleyecek bir yapıdan bahsediyorum, yani “kapitalizm kötüdür” deyip bırakmıyorum. Ben size sosyalizmi önerebilirdim ama siyasetçi değilim, kaldı ki herhangi bir sosyal cumhuriyetin zorunlu olarak sosyalist olması da gerekmez. Kamucu, kapitalist bir düzende, yani piyasanın, hayatlarımızı tahrip edici etkilerine karşı, bu cumhuriyetin yurttaşları olarak yaşamı üretmekten kaynaklanan haklarımızı (kolektif haklarımızı) savunmaktan da bahsedebiliriz. Nedir bu, eğitim, sağlık, emeklilik gibi, bu toplumu yeniden üreten insanların, kolektif hakları olarak tanınması gereken hususlar üzerine belirttiğiniz zamanda bir şey yapmış olursunuz. Ben illa da kapitalizm kötü bir şeydir demek istemedim. Ayrıca ekleyeyim etnisite ve mezhep üzerine kolektif hak olmaz, üniter bir cumhuriyette, bunun üzerinden, böyle temsiler üzerinden emperyalizmle işbirliği yapan adamlar haline gelebilirsiniz, ülkenize, toplumunuza yabancılaşabilirsiniz. Esas olan yurttaş olarak, çalışan insanlar olarak, kolektif haklarımızı, o cumhuriyetin yurttaşı olarak, Türk Cumhuriyetinin yurttaşları olarak haklarımızı savunmaktır, benim baktığım yerden liyakattır esas olan, yani, yurttaşın, batılı emperyalistlerin ona sağladığı temel hak ve hürriyetler dizini içerisinde ülkesine karşı birileriyle ittifak yapmayan, kendi toplumsal bütünlüğünü yeniden üretilmesi konusunda yurttaş sorumluluğu ile davranan insanlar bütünü, etnik kökenine bakılmaksızın, mezhebine bakılmaksızın, liyakat esasında, hangi parti kazanırsa kazansın, kamu görevi yapma hakkının -ki bunun için sosyalist olmaya hiç gerek yok- tanınması üzerinden bir talebiniz gayet makul olur, en azından benim böyle bir talebim var. Başka neler dedim planlama dedim, dayanışma dedim, antiemperyalizm olmadan olmaz dedim, çünkü yaşadığımız hiçbir sorun, emperyalist müdahalelerden bağımsız değil... Dedim size ya adam 99 almış, o kendiliğinden mi oldu, Yüzüklerin efendisi 3'te durmuyor, 4'e, 5'e çıkıyor, sorsam 10'a kadar çıkaracak her halde. Bir tane örnek değil, hayatımız bunlarla dolu, şunu da unutmayın. Çalışan insanların temsiliyeti çok önemlidir, o yüzden bunları bir kez daha vurgulayayım, daha fazla başınızı ağrıtmayayım, benimkisi bir öneridir, yorumdur, kolay gelsin. Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Oğuz OYAN: Çok teşekkürler. Efendim, ben taraflı olabilirim ama benim için çok ilginç bir oturumdu. O yüzden konuşmacılara değerli katkıları için çok teşekkür ederim. Ben buraya katılan, oturumun tamamını veya bir kısmını izleyen 60 kadar Ankaralı'ya da özellikle teşekkür ediyorum; böyle bir güneşli pazar gününde burada yaklaşık 2 saat 10 dakika kadarlık bir zaman süresinde bu paneli bitirmiş olduk. Sorularınız için ayrıca teşekkür ediyorum, konuşmacıları kışkırttınız, onun için ikinci konuşmaları da çok ilginç oldu. Çok teşekkürler; başka bir etkinlikte buluşmak üzere YAYED ve UM-AG'a da teşekkürler.